

Agenda – Y Pwyllgor Deisebau – Y Bumed Senedd

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Y Senedd **Graeme Francis** – Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Mawrth, 7 Ionawr 2020 **Ross Davies** – Dipwrwy Glerc
Amser: 09.00 0300 200 6565
Cysylltu@senedd.cymru

Rhag cyfarfod preifat

(09.15–09.30)

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(Tudalennau 1 – 29)

2 Deisebau newydd

2.1 P-05-921 Hysbysiad cynharach ynghylch cyllidebau cynghorau gan
Lywodraeth Cymru #AchubEinGwasanaethau

(Tudalennau 30 – 43)

2.2 P-05-925 Addysgu Llesiant Mislifol mewn Ysgolion: Peidio â Gadael Cymru
Tu Ôl

(Tudalennau 44 – 54)

2.3 P-05-926 Dylid Darparu Adran Blinder Cronig yng Nghymru

(Tudalennau 55 – 64)

2.4 P-05-927 Cyfleusterau toiled Changing Places

(Tudalennau 65 – 75)

2.5 P-05-928 Cael gwared ar y geiriau sy'n hyrwyddo adfer adnoddau olew a
nwy o Gynllun Morol Cenedlaethol Cymru

(Tudalennau 76 – 86)

3 Y wybodaeth ddiweddaraf am ddeisebau blaenorol

- 3.1 P-05-839 Dylid troi canllawiau Sefydliad Iechyd y Byd ynghylch llygredd aer yn gyfraith yng Nghymru a chyflwyno Deddf Aer Glân newydd i Gymru
(Tudalennau 87 – 91)
- 3.2 P-05-842 Rhowch lais i bobl ifanc yn y broses o gomisiynu gwasanaethau lleol yng Nghymru
(Tudalennau 92 – 98)

Bydd y ddwy eitem a ganlyn yn cael eu trafod ar y cyd

- 3.3 P-05-856 Rhaid gwahardd gwerthu cŵn bach gan siopau anifeiliaid anwes a phob gwerthwr trydydd parti masnachol yng Nghymru
(Tudalennau 99 – 100)
- 3.4 P-05-915 Galwad am well gorfodaeth o ffermydd cŵn bach yng Nghymru
(Tudalennau 101 – 102)
- 3.5 P-05-869 Datgan Argyfwng Hinsawdd a gosod targedau di-garbon ym mhob polisi
(Tudalennau 103 – 107)
- 3.6 P-05-877 Cynllun gwisgoedd ysgol ail-law i blant
(Tudalennau 108 – 110)

4 Papur i'w nodi

- 4.1 P-05-797 Sicrhau mynediad i'r feddyginiaeth ffibrosis systig, Orkambi, fel mater o frys
(Tudalennau 111 – 113)

5 Sesiwn dystiolaeth:

9.45 – 10.30

- Kirsty Williams AC, Gweinidog dros Addysg
- Claire Bennett, Dirprwy Gyfarwyddwr Cwricwlwm, Llywodraeth Cymru
- Megan Colley, Pennaeth Cefnogi Cyflawniad a Diogelu, Llywodraeth Cymru

- 5.1 Sesiwn dystiolaeth: P-05-862 Mynd i'r afael â bwlio mewn ysgolion
(Tudalennau 114 – 128)

5.2 Sesiwn dystiolaeth: P-05-757 Cael gwarded ar y rhwymedigaeth ar ysgolion i gynnal gweithredoedd addoli crefyddol

(Tudalen 129)

5.3 Sesiwn dystiolaeth: P-05-765 Cadw canllawiau presennol ar gyfer Gwasanaethau Crefyddol

(Tudalen 130)

6 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod ar gyfer y busnes a ganlyn:

Eitem 8, 9, 10, ac 11.

7 Trafod sesiynau tystiolaeth blaenorol

8 Trafod yr Adroddiad Drafft

8.1 Trafod yr Adroddiad Drafft: P-04-433 Teledu Cylch Cyfyng mewn Lladd-dai

(Tudalennau 131 - 145)

8.2 Ymateb Llywodraeth Cymru - P-05-916 Cyllid digonol i ddiogelu lles anifeiliaid fferm yn lladd-dai Cymru

(Tudalennau 146 - 147)

9 Ystyried ymateb Llywodraeth Cymru i'r adroddiad ar P-05-736 Darparu Gwasanaethau Iechyd Meddwl Mwy Hygyrch

(Tudalennau 148 - 154)

10 Papur i'w nodi: Llythyr gan y Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Cynulliad

(Tudalennau 155 - 156)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 2.1

P-05-921 Hysbysiad cynharach ynghylch cyllidebau cynghorau gan Lywodraeth Cymru #AchubEinGwasanaethau

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan UNISON Neath Port Talbot, ar ôl casglu cyfanswm o 191 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i roi cyllidebau i gynghorau erbyn canol Ionawr 2020 fan bellaf er mwyn i awdurdodau lleol, yn gyntaf, gydymffurfio â'r holl ofynion deddfwriaethol mewn perthynas â'r broses gosod cyllidebau ar gyfer y dreth gyngor, ac yn ail fel y gallant roi cyllidebau deddfwriaethol priodol i ysgolion er mwyn iddynt hwy gydymffurfio â'u canllawiau eu hunain a osodwyd gan Lywodraeth Cymru.

Mae Cangen Castell-nedd Port Talbot o UNISON yn credu bod pob cyngor yng Nghymru o dan bwysau cyllidebol eithafol, gydag ambell ddarpariaeth gwasanaeth wedi'u colli ac eraill ar fin cael eu colli, a chan bod adolygiad gwariant hefyd ar y gweill, nid oes gan wasanaethau cyhoeddus ddim dealltwriaeth bellach o oblygiadau'r adolygiad hwn.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnig y bydd y Gyllideb Ddrafft yn cael ei chyhoeddi ar 19 Tachwedd 2019, gyda'i Chyllideb Derfynol yn cael ei rhoi ym mis Chwefror, ond hyd yma does dim rhybudd o hyd pryd fydd y Gyllideb Llywodraeth Leol wirioneddol ar gael. Bydd goblygiadau deddfwriaethol ysgubol i BOB awdurdod lleol yn sgîl hyn, pan fydd yn rhaid iddynt gymeradwyo cyllidebau yn seiliedig ar ffigurau setliad drafft i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion statudol ynghylch gosod Biliau'r Dreth Gyngor. Mae'r amserlen arfaethedig yn rhoi anawsterau real iawn i gynghorau, oherwydd bydd angen newid pob cyfarfod craffu, cyfarfodydd Cabinet dilynol a chyfarfodydd y Cyngor. Canlyniad hyn yw y gallai cyfraddau'r dreth gyngor fod wedi'u chwyddo, ac y darganfyddir yn ddiweddarach y byddai ffigurau'r setliadau wedi caniatáu rhagor o hyblygrwydd.

Cynghorau lleol yw'r prif gyflogwyr yn eu hardaloedd yn aml, a bydd unrhyw ostyngiad i'w cyllid yn cael effaith andwyol ar gyflogaeth a'r gallu i'r gwasanaethau hanfodol hyn fod yn gynaliadwy, ac aros yn fewnol.

Gwybodaeth ychwanegol:

Rydym yn llwyr gefnogi gweledigaeth Llywodraeth Cymru y dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau sydd â chysylltiadau da, sy'n fywiog, yn hyfyw ac yn gynaliadwy, gydag economi leol gref ac ansawdd bywyd da. Er

mwyn i'r weledigaeth hon lwyddo, fodd bynnag, mae'n rhaid i ni ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus, sydd yn ei dro yn sicrhau diogelwch a lles ein preswylwyr ledled Cymru, a bydd canlyniadau gwell i bawb.

Daw'r cynlluniau gwariant cyfredol i ben ym mis Mawrth 2020, ond mae'r holl arwyddion presennol yn dweud wrthym na fydd yr amserlen ar gyfer ffigurau'r setliad yn rhoi unrhyw gronfeydd cymeradwy inni tan fis Mawrth 2020. Mae hyn yn warthus: ni all unrhyw gyflogwr gynnal menter gwerth miliynau o bunnoedd heb gyllideb.

Mae nifer y cynghorau sydd bellach mewn sefyllfa i osod cyllideb anghyfreithlon yn frawychus, a gwaethygir hyn gan gynigion grant heb eu hamseru, a rhai o'r rhain nad oeddent mewn llaw tan ddiwedd y flwyddyn gyllidebu.

Mae grantiau Cyllid Ewropeaidd a grantiau penodol Llywodraeth Cymru yn cyfrannu'n aruthrol at y gwasanaethau a ddarperir. Yn ogystal, mae angen i ni ystyried llinellau amser wrth ddyfarnu grantiau yr ymddengys eu bod yn cael eu rhoi ar ôl i'r flwyddyn ariannol ddechrau. Nid yw hyn yn gefnogol i waith cynllunio'r gweithlu nac i ddarparu gwasanaethau.

Mae angen diwygio sylweddol i sicrhau cynaliadwyedd ariannol hirdymor gwasanaethau lleol, ac i ddod â'r anghydraddoldebau systemig rhwng cyllido darpariaethau cyhoeddus i ben. Mae angen rhagor o ymreolaeth a rheolaeth ar awdurdodau lleol dros gynhyrchu refeniw, gyda mecanweithiau wedi'u sefydlu ar gyfer awdurdodau lleol. Mae Cyrff Gwarchod o ran Archwilio Cyhoeddus wedi bod yn tynnu sylw at y difrod sylweddol sy'n cael eu gwneud i wasanaethau hanfodol, a heb fuddsoddiad mawr yn y gwasanaethau hyn, ni fydd awdurdodau lleol yn gallu darparu gwasanaethau i'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas, fel yr ifanc, neu bobl oedrannus iawn, ar adeg pan mae galw cynyddol am ddarparu gwasanaethau.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Aberafan
- Gorllewin De Cymru

P-05-921 Hysbysiad cynharach ynghylch cyllidebau cyngorau gan Lywodraeth Cymru #AchubEinGwasanaethau

Y Pwyllgor Deisebau | 7 Ionawr 2020
Petitions Committee | 7 January 2020

Cyfeirnod: RS19/11038-4

Cyflwyniad

Rhif y ddeiseb: [P-05-921](#)

Teitl y ddeiseb: Hysbysiad cynharach ynghylch cyllidebau cyngorau gan Lywodraeth Cymru #AchubEinGwasanaethau

Geiriad y ddeiseb: Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i roi cyllidebau i gynghorau erbyn canol Ionawr 2020 fan bellaf er mwyn i awdurdodau lleol, yn gyntaf, gydymffurfio â'r holl ofynion deddfwriaethol mewn perthynas â'r broses gosod cyllidebau ar gyfer y dreth gyngor, ac yn ail fel y gallant roi cyllidebau deddfwriaethol priodol i ysgolion er mwyn iddynt hwy gydymffurfio â'u canllawiau eu hunain a osodwyd gan Lywodraeth Cymru.

Mae Cangen Castell-nedd Port Talbot o UNISON yn credu bod pob cyngor yng Nghymru o dan bwysau cyllidebol eithafol, gydag ambell ddarpariaeth gwasanaeth wedi'u colli ac eraill ar fin cael eu colli, a chan bod adolygiad gwariant hefyd ar y gweill, nid oes gan wasanaethau cyhoeddus ddim dealltwriaeth bellach o oblygiadau'r adolygiad hwn.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnig y bydd y Gyllideb Ddrafft yn cael ei chyhoeddi ar 19 Tachwedd 2019, gyda'i Chyllideb Derfynol yn cael ei rhoi ym mis Chwefror, ond hyd yma does dim rhybudd o hyd pryd fydd y Gyllideb Llywodraeth Leol wirioneddol ar gael. Bydd goblygiadau

deddfwriaethol ysgubol i BOB awdurdod lleol yn sgîl hyn, pan fydd yn rhaid iddynt gymeradwyo cyllidebau yn seiliedig ar ffigurau setliad drafft i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion statudol ynghylch gosod Biliau'r Dreth Gyngor.

Mae'r amserlen arfaethedig yn rhoi anawsterau real iawn i gynghorau, oherwydd bydd angen newid pob cyfarfod craffu, cyfarfodydd Cabinet dilynol a chyfarfodydd y Cyngor. Canlyniad hyn yw y gallai cyfraddau'r dreth gyngor fod wedi'u chwyddo, ac y darganfyddir yn ddiweddarach y byddai ffigurau'r setliadau wedi caniatáu rhagor o hyblygrwydd.

Cynghorau lleol yw'r prif gyflogwyr yn eu hardaloedd yn aml, a bydd unrhyw ostyngiad i'w cyllid yn cael effaith andwyol ar gyflogaeth a'r gallu i'r gwasanaethau hanfodol hyn fod yn gynaliadwy, ac aros yn fewnol.

Rydym yn llwyr gefnogi gweledigaeth Llywodraeth Cymru y dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau sydd â chysylltiadau da, sy'n fywiog, yn hyfyw ac yn gynaliadwy, gydag economi leol gref ac ansawdd bywyd da. Er mwyn i'r weledigaeth hon lwyddo, fodd bynnag, mae'n rhaid i ni ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus, sydd yn ei dro yn sicrhau diogelwch a lles ein preswylwyr ledled Cymru, a bydd canlyniadau gwell i bawb.

Daw'r cynlluniau gwariant cyfredol i ben ym mis Mawrth 2020, ond mae'r holl arwyddion presennol yn dweud wrthym na fydd yr amserlen ar gyfer ffigurau'r setliad yn rhoi unrhyw gronfeydd cymeradwy inni tan fis Mawrth 2020. Mae hyn yn warthus: ni all unrhyw gyflogwr gynnal menter gwerth miliynau o bunnoedd heb gyllideb.

Mae nifer y cynghorau sydd bellach mewn sefyllfa i osod cyllideb anghyfreithlon yn frawychus, a gwaethygir hyn gan gynigion grant heb eu hamseru, a rhai o'r rhain nad oeddent mewn llaw tan ddiwedd y flwyddyn gyllidebu.

Mae grantiau Cyllid Ewropeaidd a grantiau penodol Llywodraeth Cymru yn cyfrannu'n aruthrol at y gwasanaethau a ddarperir. Yn ogystal, mae angen i ni ystyried llinellau amser wrth ddyfarnu grantiau yr ymddengys eu bod yn cael eu rhoi ar ôl i'r flwyddyn ariannol ddechrau. Nid yw hyn yn gefnogol i waith cynllunio'r gweithlu nac i ddarparu gwasanaethau.

Mae angen diwygio sylweddol i sicrhau cynaliadwyedd ariannol hirdymor gwasanaethau lleol, ac i ddod â'r anghydraddoldebau systemig rhwng cyllido darpariaethau cyhoeddus i ben. Mae angen rhagor o ymreolaeth a rheolaeth ar awdurdodau lleol dros gynhyrchu refeniw, gyda mecanweithiau wedi'u sefydlu ar gyfer awdurdodau lleol. Mae Cyrff Gwarchod o ran Archwilio Cyhoeddus wedi bod yn tynnu sylw at y difrod sylweddol sy'n cael eu gwneud i wasanaethau hanfodol, a heb fuddsoddiad mawr yn y gwasanaethau hyn, ni fydd awdurdodau lleol yn gallu darparu gwasanaethau i'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas, fel yr ifanc, neu bobl oedrannus iawn, ar adeg pan mae galw cynyddol am ddarparu gwasanaethau.

1. Cefndir

Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi ei chyllideb yn flynyddol, fel arfer yn nhymor yr hydref ym mhob blwyddyn ariannol. Mae'r broses hon yn cynnwys cyhoeddi cyllideb ddrafft amlinellol, cyllideb ddrafft fanwl a chyllideb derfynol. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn cyhoeddi setliad llywodraeth leol ar ôl cyhoeddi ei chyllideb ddrafft, sy'n gosod swm y Grant Cymorth Refeniw i'w ddarparu i bob awdurdod lleol; setliad yr heddlu, ynghylch faint o'r Grant Cymorth Refeniw sy'n cael ei roi i'r Heddlu; a gwybodaeth am grantiau, yn ogystal â gwybodaeth a dogfennau eraill.

Caiff proses y gyllideb ddrafft ei nodi yn **Rheol Sefydlog 20** y Cynulliad. Mae'r Rheolau Sefydlog yn mynnu bod cynnig cyllideb amlinellol yn cael ei osod gerbron y Cynulliad. Rhaid iddo nodi cynlluniau cyllido a faint o adnoddau ac arian parod y mae'r Llywodraeth yn bwriadu eu defnyddio ar gyfer y flwyddyn ariannol ganlynol, yn ogystal â symiau dros dro ar gyfer y ddwy flynedd ddilynol neu ar gyfer unrhyw gyfnodau eraill y mae'r Gweinidog yn eu hystyried yn briodol.

Mae'n ofynnol i Lywodraeth Cymru hysbysu'r Pwyllgor Busnes am ei hamserlen arfaethedig ar gyfer trafod y gyllideb o leiaf bythefnos cyn toriad yr haf bob blwyddyn. Yna mae'n rhaid i Lywodraeth Cymru gyhoeddi'r amserlen hon, sydd fel rheol yn gorfod caniatáu wyth wythnos i'r pwyllgor cyfrifol (y Pwyllgor Cyllid) adrodd ar y cynigion cyllideb amlinellol ac o leiaf bum wythnos i bwyllgorau eraill drafod y cynigion manwl.

Ar gais y Gweinidog sy'n gyfrifol am fusnes y Llywodraeth, caiff y Pwyllgor Busnes wedyn newid yr amserlen a gyhoeddwyd.

Mae proses y gyllideb hefyd wedi'i nodi mewn **protocol** rhwng Llywodraeth Cymru a'r Cynulliad.

Mae **Deddf Llywodraeth Leol 1992** yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau bilio gwblhau a chymeradwyo'u cyllidebau, a gosod y dreth gyngor, cyn 11 Mawrth bob blwyddyn.

2. Amserlen Llywodraeth Cymru

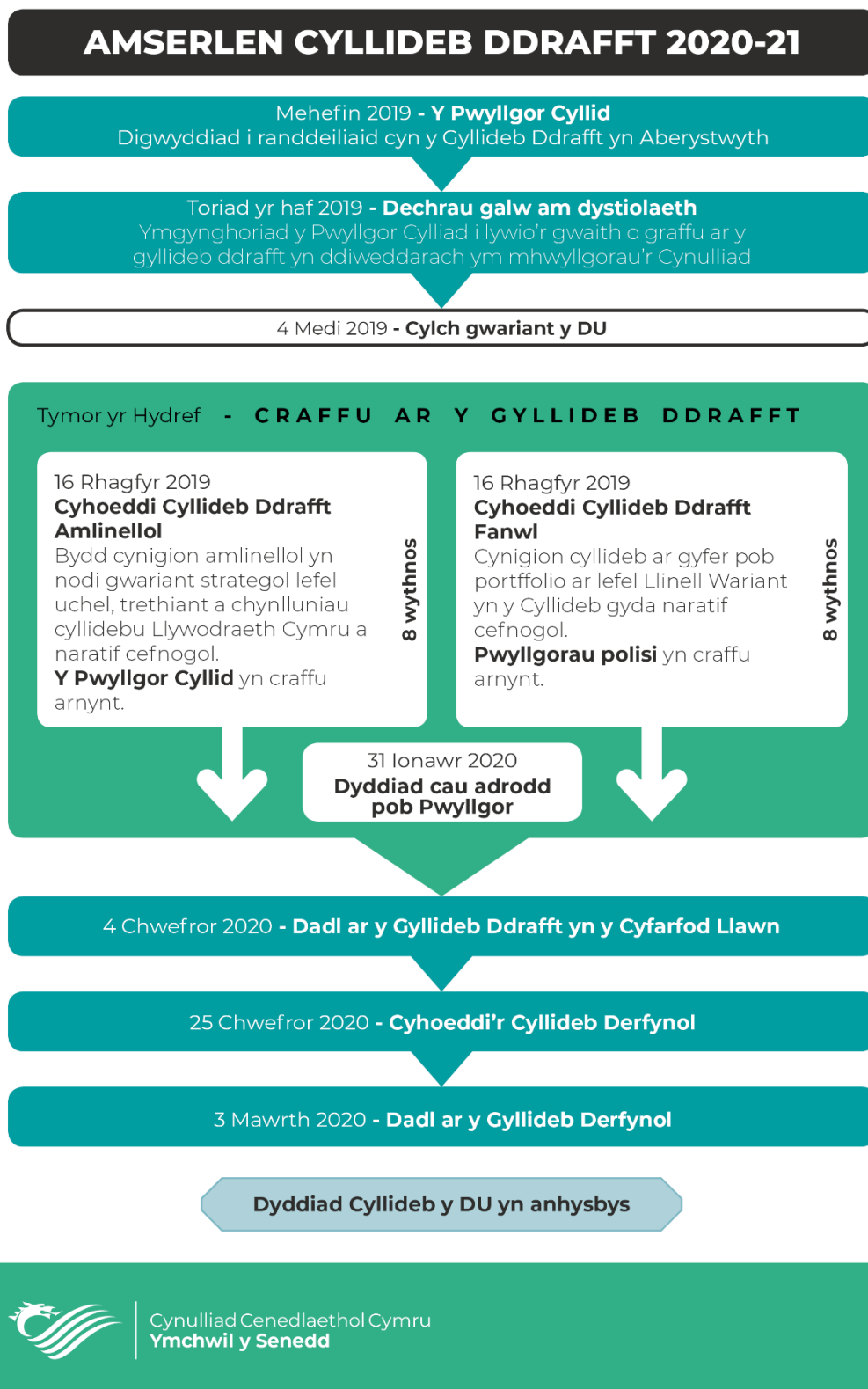
Ar 8 Tachwedd 2019, gwnaeth y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd **ddatganiad ysgrifenedig**, yn amlinellu cynlluniau Llywodraeth Cymru i gyhoeddi ei chyllideb, 'a hynny ar sail eithriadol', ar 16 Rhagfyr (yn ystod y toriad); yn dilyn hyn bydd datganiad yn y Cyfarfod Llawn ar 7 Ionawr 2020. Dywedodd y Gweinidog fod yr amserlen wedi newid oherwydd Etholiad Cyffredinol y DU, a gynhaliwyd ar 12 Rhagfyr. Dywedodd y Gweinidog, ers y cyhoeddiadau cynharach ynghylch amseru'r gyllideb:

... mae etholiad cyffredinol y DU wedi'i alw ac rydym yn y cyfnod cynetholiadol erbyn hyn. Rwyf wedi trafod goblygiadau hyn o ran amseru cyllideb Llywodraeth Cymru gyda'r Pwyllgor Busnes a'r Pwyllgor Cyllid ac, yn amodol ar gytundeb y Pwyllgor Busnes, byddwn yn gohirio cyhoeddi cyllideb Llywodraeth Cymru tan ar ôl etholiad cyffredinol y DU.

Hefyd, amlinellodd datganiad y Gweinidog fod **setliad dros dro llywodraeth leol ar gyfer 2020-21** i fod i gael ei gyhoeddi ar yr un pryd â'r gyllideb ddrafft. Bydd y **setliad terfynol ar gyfer llywodraeth leol** yn cael ei gyhoeddi ar 25 Chwefror 2020, ochr yn ochr â'r gyllideb derfynol.

Yn y datganiad hwnnw, nododd y Gweinidog yr amserlen ar gyfer y gyllideb, a amlinellir yn ffigur 1 isod (ceir copi o amserlen y gyllideb ar gyfer y flwyddyn flaenorol yn atodiad y papur hwn er cymhariaeth):

Ffigur 1: Amserlen y gyllideb ddrafft 2020-21

Ffynhonnell: Gwasanaeth Ymchwil Cynulliad Cenedlaethol Cymru a datganiad Llywodraeth Cymru (8 Tachwedd 2019)

Mae amserlen ddrafft y gyllideb fel y'i nodir yn ffigur 1 yn dilyn cyhoeddiadau blaenorol gan Lywodraeth Cymru. Roedd Llywodraeth Cymru wedi [ysgrifennu'n flaenorol at y Pwyllgor Cyllid](#) ar 5 Gorffennaf 2019 i ddweud y byddai'r cyllidebau drafft amlinellol a manwl yn cael eu cyhoeddi gyda'i gilydd ar 10 Rhagfyr (y gyllideb derfynol ar 3 Mawrth 2020). Dywedodd Llywodraeth Cymru:

...rydym yn wynebu lefel ddigyffelyb o ansicrwydd ynghylch bwriadau Llywodraeth y DU ar gyfer Adolygiad Cynhwysfawr o Wariant. Ni wyddom eto pryd y bydd yn digwydd nac â pha gyfnod y bydd yn ymdrin. Cafwyd sylwadau yn ystod y dyddiau diwethaf gan yr ymgeiswyr ar gyfer arwain y Blaid Geidwadol ac, yn y pen draw, Brif Weinidog y DU, ynghylch y posibilrwydd y bydd Llywodraeth newydd y DU'n cyhoeddi ei chyllideb ym mis Medi. Am y rhesymau hyn, mae'n anodd rhoi sicrwydd ar hyn o bryd ynghylch pa ddyddiadau y byddwn yn cyhoeddi cyllidebau drafft a therfynol 2020-21.

Yn y llythyr hwn, fe wnaeth Llywodraeth Cymru nodi hefyd, pe bai Llywodraeth y DU yn cyhoeddi ei chyllideb yn gynharach na'r disgwyl, y byddai hefyd yn ceisio dwyn dyddiad cyhoeddi ei chyllideb ymlaen.

Ar 4 Medi, yn dilyn [Cylch Gwario Llywodraeth y DU ar gyfer 2019](#), amlinellodd y Gweinidog mewn [datganiad ysgrifenedig](#) y byddai Llywodraeth Cymru yn dwyn dyddiad cyhoeddi ei chyllideb ddrafft ymlaen, ac ar 13 Medi, [ysgrifennodd y Gweinidog at y Pwyllgor Cyllid](#) i gadarnhau ei bod am ddwyn dyddiad cyhoeddi'r gyllideb ymlaen i 19 Tachwedd.

3. Camau gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru

Fe wnaeth y [Pwyllgor Busnes](#) drafod cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2020-21 yn ei gyfarfod ar 12 Tachwedd 2019.

Er mwyn llywio'i waith craffu, cynhaliodd y Pwyllgor Cyllid [ymgyngoriad ar gynigion cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru 2020-21](#) rhwng 16 Gorffennaf a 25 Medi 2019. Hefyd, cynhaliodd y Pwyllgor Cyllid ddigwyddiad i randdeiliaid yn Aberystwyth ar 27 Mehefin 2019, lle [trafodwyd blaenoriaethau](#) ar gyfer cyllideb 2020-21, a chynhaliwyd [dadl ar flaenoriaethau gwariant Llywodraeth Cymru](#) yn y Cyfarfod Llawn ar 25 Medi 2019.

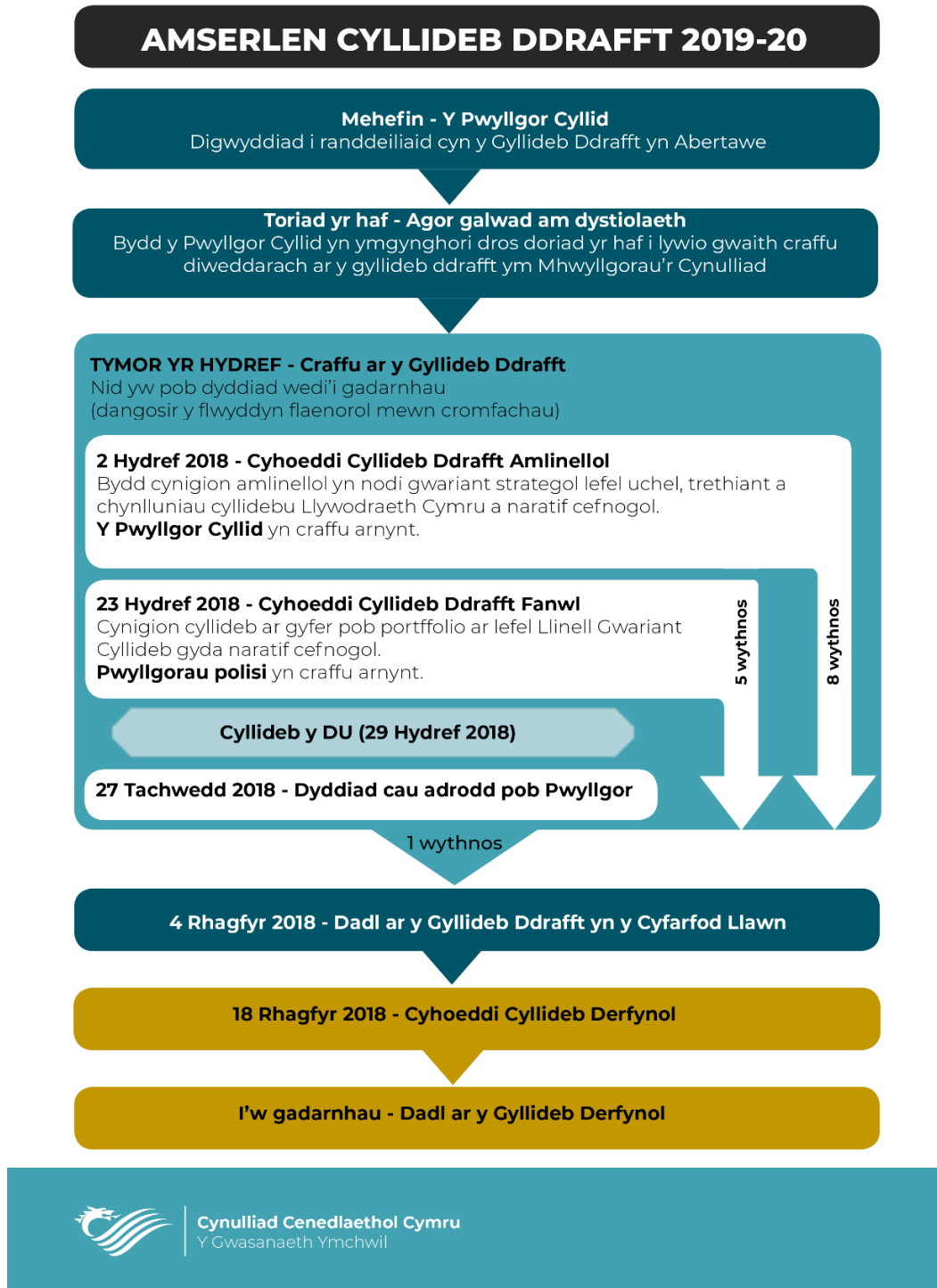
Hefyd, cynhaliodd y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau sesiwn '[Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2020-21: Cyllideb Llywodraeth Leol](#)', ar

23 Hydref 2019, lle cafwyd tystiolaeth gan Ganolfan Llywodraethiant Cymru a Chanolfan Polisi Cyhoeddus Cymru.

Mae amryw bwyllgorau hefyd [wedi ysgrifennu at aelodau perthnasol o Lywodraeth Cymru](#), gan nodi eu disgwyliadau ynghylch y wybodaeth gyllidebol a fydd yn cael ei darparu iddynt.

4. Atodiad

Ffigur 2: Amserlen Cyllideb Ddrafft 2019-20

Ffynhonnell: Gwasanaeth Ymchwil Cynulliad Cenedlaethol Cymru a Llywodraeth Cymru (noder: trafodwyd cyllideb derfynol 2019-20 ar 15 Ionawr 2019)

Ein cyf/Our ref JJ/06736/19

Janet Finch-Saunders AC
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deisebau

Government.Committee.Business@gov.wales

3 Rhagfyr 2019

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 17 Hydref at Rebecca Evans AC, y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd a minnau ynglŷn â deiseb a dderbyniwyd oddi wrth UNSAIN Castell-nedd Port Talbot, yn galw am hysbysiadau cynharach mewn perthynas â chyllidebau cynghorau. Atebaf ar ran y ddwy ohonom yn rhinwedd fy nghyfrifoldeb dros lywodraeth leol.

Rwy'n deall bod angen sicrwydd ynglŷn â darparu manylion eu cyllid i awdurdodau lleol cyn gynted ag sy'n bosibl. Mae bob amser yn fwriad gan Lywodraeth Cymru gyhoeddi'r Setliad Llywodraeth Leol cyn gynted ag sy'n bosibl, a hynny yn unol â chyfyngiadau amserlenni Cyllideb Llywodraeth y DU a Chyllideb Llywodraeth Cymru. Rhaid i'n hamserlen hefyd wrth reswm sicrhau bod digon o amser i graffu ar y Setliad yn y Cynulliad.

Rhoddodd y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd ddiweddariad i'r Aelodau ym mis Medi ar oblygiadau Cylich Gwario 2019 Llywodraeth y DU i Gymru ac o'i chynlluniau ar gyfer symud dyddiad cyhoeddi Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2020-21 ymlaen i 19 Tachwedd. Roeddwn yn bwriadu cyhoeddi setliad dros dro llywodraeth leol ar 26 Tachwedd, wythnos ar ôl Cyllideb Ddrafft arfaethedig Llywodraeth Cymru. Rhoddais wybod i gynrychiolwyr yr awdurdodau lleol am yr amserlen arfaethedig yn ystod cyfarfod Is-grŵp Cyllid Cyngor Partneriaeth Cymru ar 25 Medi. Mae cyhoeddiad Llywodraeth y DU i gynnal etholiad cyffredinol wedi tarfu ar y cynlluniau hyn yn awr wrth gwrs, ac rydym yn awr yn y cyfnod cyn yr etholiad.

Mae bob amser yn uchelgais gennym, fodd bynnag, i gyhoeddi ein cynlluniau cyn y Nadolig er mwyn cefnogi partneriaid cyflenwi a rhanddeiliaid gyda'u rhag-gynlluniau ariannol ac ar sail eithriadol byddwn yn awr yn cyhoeddi Cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2020-21 ar 16 Rhagfyr yn ystod y toriad. Bydd y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd yn gwneud datganiad ar 7 Ionawr, y dyddiad cynharaf posibl, yn y Cyfarfod Llawn ar y Gyllideb ddrafft. Gan ystyried goblygiadau proses ein cyllideb i lywodraeth leol, byddwn yn cyhoeddi setliad dros dro llywodraeth leol ar gyfer 2020-21 ar yr un diwrnod â'r Gyllideb ddrafft er mwyn i awdurdodau lleol allu ymgysylltu â'u cymunedau a chynnal eu trefniadau craffu democrataidd eu hunain cyn pennu eu cyllidebau a'u cyfraddau'r dreth gyngor cyn 11 Mawrth.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 40
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

O ganlyniad, wedi i Bwyllgorau'r Cynulliad Cenedlaethol graffu ar ein cynlluniau, cynhelir y ddatl ynglŷn â'r Gyllideb ddrafft ar 4 Chwefror. Byddwn yn cyhoeddi'r Gyllideb derfynol ar gyfer 2020-21 a setliad terfynol llywodraeth leol ar gyfer 2020-21 ar 25 Chwefror, a chynhelir dadleuon yn y Cyfarfod Llawn ar 3 Mawrth a 4 Mawrth yn ôl eu trefn.

Gallaf eich sicrhau ein bod yn gweithio ar draws y Llywodraeth i sicrhau bod gennym ddarlun ehangach sydd mor glir â phosibl o'r cyllid a gaiff llywodraeth leol gan Lywodraeth Cymru, a hynny cyn gynted ag sy'n bosibl.

Pan gyfarfûm â'r Is-grŵp Cyllid a'r Cyngor Partneriaeth yn gynharach y mis hwn, cawsom sgysiau agored a gonest ynglŷn â'r pwysau sydd ar gyllideb llywodraeth leol a beth yn union yw'r blaenoriaethau. Roedd yr arweinwyr yn gwbl glir, ar ôl blynyddoedd o ostyngiadau termau real mewn setliadau cyllid, nad oes modd iddynt dorri mwy ar wasanaethau a bod gan rai ohonynt benderfyniadau real iawn ac anodd iawn i'w gwneud ynglŷn â pha wasanaethau y bydd rhaid iddynt o bosibl roi'r gorau i'w cyflenwi yn y dyfodol. Rwy'n ymwybodol hefyd fod y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd wedi annerch penwythnos polisi UNSAIN Cymru ar 18 Hydref i egluro dull Llywodraeth Cymru o ymdrin â phroses y Gyllideb.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y pwysau y mae awdurdodau lleol yn eu hwynebu a bydd yn parhau i wneud popeth yn ei gallu i'w diogelu rhag effeithiau gwaethaf y cyni cyllidol, a darparu iddynt y setliad gorau posibl o dan yr amgylchiadau. Byddwn innau'n esgeulus, fodd bynnag, pe na bawn yn ailadrodd yr hyn y mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn gwbl glir yn ei gylch droeon yn y Senedd. Nid yw'r penawdau yn adlewyrchu'r ffaith nad yw'r Cylch Gwario Un Flwyddyn hwn yn troi cefn ar gynt cyllidol fel yr hawliwyd gan y Canghellor. Mewn gwirionedd, bydd Gyllideb Llywodraeth Cymru ar gyfer 2020-21 2% yn is o hyd, neu £300 yn llai mewn termau real, nag yn 2010-11. Bydd rhaid inni felly wneud penderfyniadau anodd dros yr wythnosau sydd i ddod. Nid yw ein grym gwario yn codi yn ôl i'r un lefel ag yr oedd ddegawd yn ôl hyd yn oed gyda'r cyllid ychwanegol hwn.

Caiff ein penderfyniadau cyllidebol eu gwneud yn unol â'r sefyllfa hon ar hyn o bryd.

Yn gywir

Julie James AC/AM

Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol

Minister for Housing and Local Government

11th December, 2019

Janet Finch Saunders AM Petitions Committee Chair

Julie James AM Minister for Housing & Local Government

REF: JJ/06736/19

Dear Janet & Julie,

Firstly, may we express our thanks for taking into consideration our demands laid down in our e-petition submitted to you.

UNISON Neath Port Talbot Branch believes that in order for local authorities to comply with all legislative requirements of the budget setting process for council tax, Welsh Government must inform local authorities of their settlements as early as is practicable. This then makes possible that they can give the required, legislative budgets to schools in a timely manner, in order for them to be in compliance with policy as set by Welsh Government. This enables local government to have the ability to plan the workforce and in the process giving stability to both service delivery and the communities they serve.

We believe that every council in Wales is under extreme budgetary pressure, with some services on the brink of collapse whilst local authorities review or cut budgets to ensure that they comply with additional pressures of service delivery and audit requirements to produce a balanced budget, so UNISON are encouraged by Julie's statement to UNISON on the 25th October and the measures contained within it.

The longer the delay in informing local authorities, the more this will hinder the investment that authorities can provide in supporting Welsh Government's vision that everybody in Wales should live in well-connected, vibrant, viable and sustainable communities with a strong local economy and a good quality of life. In order for this

UNISON Office, c/o Civic Centre, Port Talbot, SA13 1PJ

Tel : 01639 763820 Email : unison@npt.gov.uk

Tudalen y pecyn 42

vision to succeed, significant reform and investment is required to ensure the long term financial sustainability of the currently fragile public services across Wales.

We request that you ensure local authorities have appropriate budgets in order to safeguarding public services across Wales, which will in turn ensure the safety and well-being of our residents across Neath Port Talbot and across Wales, whilst fully acknowledging that Welsh Government have endeavoured to protect all residents of Wales with a backdrop of austerity led by a Westminster agenda.

May we also take this opportunity to encourage this more considered approach to local government finance and look forward to a more healthy settlement figure in the forthcoming budget.

Kind regards,

Jane Gebbie
Branch Secretary

Mark Fisher
Branch Chair

UNISON Office, c/o Civic Centre, Port Talbot, SA13 1PJ

Tel : 01639 763820 Email : unison@npt.gov.uk

Tudalen y pecyn 43

Eitem 2.2

P-05-925 Addysgu Llesiant Mislifol mewn Ysgolion: Peidio â Gadael Cymru Tu Ôl

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Jade Morgan, ar ôl casglu cyfanswm o XX lofnodion ar bapur.

Geiriad y ddeiseb:

Fy enw i yw Jade, ac am 15 mlynedd dywedwyd wrthyf i fod y boen ddifrifol yr oeddwn yn ei phrofi fel rhan o'm cylchred mislifol yn gwbl normal.

Roeddwn i'n dioddef o boen enbyd, blinder, a phroblemau cysylltiedig â'r coluddyn a'r bledren – a hyn oll wrth geisio mynd drwy'r ysgol, mynd drwy oed aeddfedrwydd, a phasio fy arholiadau.

Byddwn i wedi hoffi gwybod nad oedd yr hyn yr oeddwn yn ei brofi yn normal – ond yn hytrach symptomau cyflwr cyffredin o'r enw endometriosis sy'n effeithio ar 1 o bob 10 menyw o'r oed aeddfedrwydd i'r menopos. Dim ond un o lawer o gyflyrau mislifol sy'n effeithio ar bobl ifanc yw endometriosis – mae eraill yn cynnwys PCOS, PMDD, ac adenomyosis. Nid wyf am i unrhyw un sy'n dioddef o gyflwr iechyd mislifol wneud hynny ar ei phen ei hun fel y gwnes i.

Drwy weithio gydag Endometriosis UK, fy ngobaith yw y gallwn ni lwyddo i berswadio'r Cynulliad Cenedlaethol i addysgu lles mislifol mewn ysgolion. Yn ogystal â helpu i chwalu'r tabŵau ynghylch iechyd mislifol ac annog pobl i siarad yn agored am eu mislif, byddai hyn hefyd yn addysgu am ba brofiadau sy'n normal a pha brofiadau nad ydynt yn normal.

Pe bawn i'n cael fy addysgu yn yr ysgol am ba brofiadau sy'n normal a pha brofiadau nad ydynt yn normal o ran poen sy'n gysylltiedig â mislif, gallwn i fod wedi gofyn am help ac osgoi blynyddoedd o ddryswch a thorcalon.

I lawer, mae'r ysgol yn gyfnod hapus i edrych yn ôl arno. Ac er fy mod yn bendant i mi gael cyfnodau da, y peth rwy'n ei gofio fwyaf yw cwmpo i gysgu yng nghefn y dosbarth a gorfod rhoi'r gorau i gymnasteg ysgol. Byddai athrawon yn fy nhrin i fel nad oeddwn i eisiau bod yno, ac nid oedden nhw hyd yn oed yn gofyn pam. Mewn gwirionedd, roeddwn i'n rhy flinedig ac mewn gormod o boen i wneud unrhyw beth.

O 2020, bydd plant yn Lloegr yn dysgu am lesiant mislifol fel rhan o'r cwricwlwm ysgolion. Dyna un pwnch y gallaf i ond dymuno iddo fod ar y cwricwlwm pan oeddwn i yn yr ysgol. Efallai na fyddai athrawon wedi fy anwybyddu i, ond yn hytrach wedi fy ngalluogi i gael yr help yr oedd ei angen arnaf.

Er bod y ffaith y bydd y rheini yn Lloegr yn dechrau dysgu am lesiant mislifol yn gam enfawr ymlaen, rhaid peidio â gadael Cymru tu ôl. Mae Llywodraeth Cymru bellach yn adolygu'r cwricwlwm ac mae gennym gyfle i sicrhau bod plant yng Nghymru yn cael yr addysg y mae ei hangen arnynt.

A fyddech cystal â llofnodi fy neiseb i wneud llesiant mislifol yn rhan o'r cwricwlwm Cymreig.

Gyda'n gilydd, gallwn ddileu'r stigma a rhoi i blant â chyflyrau mislifol y gefnogaeth y maent yn ei haeddu. O'r diwedd.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Mynwy
- Dwyrain De Cymru

Addysgu llesiant mislifol mewn ysgolion

Y Pwyllgor Deisebau | 7 Ionawr 2020
Petitions Committee | 7 January 2020

Cyfeirnod: RS19/1116

Rhif y ddeiseb: P-05-925

Teitl y ddeiseb: Addysgu llesiant mislifol mewn ysgolion: peidio â gadael Cymru tu ôl

Geiriad y ddeiseb: Fy enw i yw Jade, ac am 15 mlynedd dywedwyd wrthyf i fod y boen ddifrifol yr oeddwn yn ei phrofi fel rhan o'm cylchred mislifol yn gwbl normal. Roeddwn i'n dioddef o boen enbyd, blinder, a phroblemau cysylltiedig â'r coluddyn a'r bledren - a hyn oll wrth geisio mynd drwy'r ysgol, mynd drwy oed aeddfedrwydd, a phasio fy arholiadau.

Byddwn i wedi hoffi gwybod nad oedd yr hyn yr oeddwn yn ei brofi yn normal - ond yn hytrach symptomau cyflwr cyffredin o'r enw endometriosis sy'n effeithio ar 1 o bob 10 menyw o'r oed aeddfedrwydd i'r menopos. Dim ond un o lawer o gyflyrau mislifol sy'n effeithio ar bobl ifanc yw endometriosis - mae eraill yn cynnwys PCOS, PMDD, ac adenomyosis. Nid wyf am i unrhyw un sy'n dioddef o gyflwr iechyd mislifol wneud hynny ar ei phen ei hun fel y gwnes i.

Drwy weithio gydag Endometriosis UK, fy ngobaith yw y gallwn ni lwyddo i berswadio'r Cynulliad Cenedlaethol i addysgu lles mislifol mewn ysgolion. Yn ogystal â helpu i chwalu'r tabŵau ynghylch iechyd mislifol ac annog pobl i siarad yn agored am eu mislif, byddai hyn hefyd yn addysgu am ba brofiadau sy'n normal a pha brofiadau nad ydynt yn normal.

Pe bawn i'n cael fy addysgu yn yr ysgol am ba brofiadau sy'n normal a pha brofiadau nad ydynt yn normal o ran poen sy'n gysylltiedig â mislif, gallwn i fod wedi gofyn am

help ac osgoi blynyddoedd o ddryswch a thorcalon.

I lawer, mae'r ysgol yn gyfnod hapus i edrych yn ôl arno. Ac er fy mod yn bendant i mi gael cyfnodau da, y peth rwy'n ei gofio fwyaf yw cwmpo i gysgu yng nghefn y dosbarth a gorfod rhoi'r gorau i gymnasteg ysgol. Byddai athrawon yn fy nhrin i fel nad oeddwn i eisiau bod yno, ac nid oedden nhw hyd yn oed yn gofyn pam. Mewn gwirionedd, roeddwn i'n rhy flinedig ac mewn gormod o boen i wneud unrhyw beth.

O 2020, bydd plant yn Lloegr yn dysgu am lesiant mislifol fel rhan o'r cwricwlwm ysgolion. Dyna un pwnc y gallaf i ond dymuno iddo fod ar y cwricwlwm pan oeddwn i yn yr ysgol. Efallai na fyddai athrawon wedi fy anwybyddu i, ond yn hytrach wedi fy ngalluogi i gael yr help yr oedd ei angen arnaf. Er bod y ffaith y bydd y rheini yn Lloegr yn dechrau dysgu am lesiant mislifol yn gam enfawr ymlaen, rhaid peidio â gadael Cymru tu ôl.

Mae Llywodraeth Cymru bellach yn adolygu'r cwricwlwm ac mae gennym gyfle i sicrhau bod plant yng Nghymru yn cael yr addysg y mae ei hangen arnynt.

1. Addysg mislif yn Lloegr

Yn Lloegr, mae'r [Rheoliadau Addysg Cydberthynas, Addysg Cydberthynas a Rhyw ac Addysg Iechyd \(Lloegr\) 2019](#) yn gwneud addysg cydberthynas yn orfodol i bob disgybl sy'n derbyn addysg gynradd ac addysg rhyw a chydberthynas yn orfodol i bob disgybl sy'n derbyn addysg uwchradd. Maent hefyd yn gwneud addysg iechyd yn orfodol ym mhob ysgol ac eithrio ysgolion annibynnol. Cyhoeddodd yr Adran Addysg yn Lloegr ei chanllawiau statudol, [Addysg Cydberthynas, Addysg Cydberthynas a Rhyw ac Addysg Iechyd](#) ym mis Mehefin 2019. Yn Lloegr, bydd cwricwlwm newydd yn orfodol o fis Medi 2020, ond anogir ysgolion i fabwysiadu'r cwricwlwm newydd yn gynnar o fis Medi 2019. Mewn perthynas â'r mislif, mae'r canllawiau'n nodi:

Puberty including menstruation should be covered in Health Education and should, as far as possible, be addressed before onset.

Maent hefyd yn nodi:

The onset of menstruation can be confusing or even alarming for girls if they are not prepared. Pupils should be taught key facts about the menstrual cycle including what is an average period, range of menstrual products and the implications for emotional and physical health.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

2.1. Iechyd a llesiant yn y cwricwlwm

Yn ei llythyr at y Pwyllgor, mae'r Gweinidog Addysg, Kirsty Williams, yn amlinellu sut y bydd addysg mislif yn cael ei chynnwys yn y Maes Dysgu a Phrofiad Iechyd a Lles, yn benodol yn y datganiad Beth sy'n Bwysig ar Ddatblygu Iechyd Corfforol a Lles yn y Cwricwlwm newydd i Gymru 2022. Er nad yw'r canllawiau statudol drafft yn cynnwys addysg mislif, mae'r Gweinidog yn nodi, yn dilyn adborth, dod y Datganiad Beth sy'n Bwysig perthnasol yn cael ei ddiwygio i sicrhau bod modd nodi cyflyrau iechyd menywod. Fodd bynnag, mae'r Gweinidog hefyd yn nodi y bydd ysgolion yn gallu datblygu eu cwricwlwm ysgol eu hunain gyda chymorth y canllawiau statudol.

2.2. Addysg cydberthynas a rhywioldeb

Fel y mae'n sefyll, mae gan riant disgybl mewn ysgol yr hawl i dynnu ei blentyn yn ôl o addysg rhyw (naill ai'n gyfan gwbl neu'n rhannol), oni bai ei bod yn rhan o raglen astudio'r Cwricwlwm Cenedlaethol. Dim ond rhiant sy'n cael gofyn am dynnu plentyn yn ôl. Felly, ni all disgybl o unrhyw oedran, gan gynnwys y rheini sydd yn y chweched dosbarth, dynnu ei hun yn ôl ar unrhyw adeg a rhaid iddo ddibynnu ar y rhiant i wneud hynny drosto.

Rhwng 18 Chwefror 2019 ac 1 Ebrill 2019, fe wnaeth Llywodraeth Cymru ymgynghori ar y Canllawiau drafft ar addysg cydberthynas a rhywioldeb. Mae'r canllawiau drafft yn awgrymu bod ysgolion yn defnyddio canllawiau technegol UNESCO ar gyfer addysg rhywioldeb i gefnogi'r gwaith o gynllunio'u cwricwlwm addysg cydberthynas a rhywioldeb. Mae'r canllawiau technegol yn olrhain dilyniant ar gyfer plant 5-18 oed ar draws wyth maes thematig, gan gynnwys y corff dynol a datblygiad; ac iechyd rhywiol ac iechyd atgenhedlol. Mae canllawiau UNESCO yn cynnwys enghreifftiau o addysgu sy'n briodol i oedran ynghylch mislif.

Fe wnaeth ymgynghoriad Llywodraeth Cymru, Cenhadaeth ein Cenedl: Cwricwlwm Gweddnewidiol - Cynigion ar gyfer fframwaith deddfwriaethol newydd (28 Ionawr 2019), amlinellu cynigion Llywodraeth Cymru ar gyfer addysg rhyw yn y cwricwlwm newydd. Roedd hyn yn cynnwys bod addysg cydberthynas a rhywioldeb yng nghyd-destun y cwricwlwm newydd i Gymru yn orfodol ym mhob ysgol a gynhelir a lleoliadau meithrin a ariennir ar gyfer disgyblion o oedran ysgol gorfodol, ond yn ddewisol i'r disgyblion hynny yn y chweched dosbarth.

Mewn datganiad ysgrifenedig ar 3 Hydref 2019, dywedodd y Gweinidog Addysg ei bod:

[yn] awyddus i sicrhau ei bod yn ofynnol i bob plentyn a pherson ifanc astudio Addysg Grefyddol ac Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb yn y cwricwlwm newydd, yn hytrach na pharhau â'r anomaledd y gall rhieni benderfynu atal eu plant rhag mynychu'r gwersi craidd penodol hyn.

Rhwng 3 Hydref 2019 a 28 Tachwedd 2019, ymgynghorodd Llywodraeth Cymru ar effaith y cynnig i newid gallu rhieni i dynnu eu plant allan o'r pynciau hyn.

2.3. Tlodi mislif

Ar 15 Ebrill 2019, fe wnaeth y Prif Weinidog gyhoeddi grant urddas yn ystod mislif i ysgolion o £2.3 miliwn. Diben y grant yw darparu ystod o gynhyrchion mislif i ferched yn ysgolion cynradd ac uwchradd Cymru. Roedd hyn yn dilyn cyhoeddiad Llywodraeth Cymru ar 23 Mawrth 2018 y byddai awdurdodau lleol yn cael £440,000 am ddwy flynedd (hyd at 2020) i fynd i'r afael â thlodi mislif yn eu cymunedau lle mae lefelau amddifadedd ar eu huchaf. Yn ogystal, byddai £700,000 o gyllid cyfalaf i wella cyfleusterau a chyfarpar mewn ysgolion.

3. Camau gweithredu gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru

Ar 2 Mai 2019, fe wnaeth dadl gan Aelod unigol yn y Cyfarfod Llawn ynghylch tlodi mislif a stigma alw ar Lywodraeth Cymru, ymhlith pethau eraill, i ystyried galwadau i wella addysg ar y pwnc. Wrth ymateb i'r ddadl, dywedodd Arweinydd y Tŷ a'r Prif Chwip, Julie James:

Looking forward, these issues are going to be covered under the new curriculum, which will consider how the school environment supports the social, emotional, spiritual and physical health and well-being of pupils, and will be instrumental in supporting one of the main aims of the new curriculum and assisting our children to become healthy, confident individuals.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eich cyf/Your ref P-05-925
Ein cyf/Our ref KW/07435/19

Janet Finch-Saunders AC
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA
Government.Committee.Business@llyw.cymru

6 Tachwedd 2019

Annwyl Janet,

P-05-925 Addysgu Llesiant Mislifol mewn Ysgolion: Peidio â Gadael Cymru Tu Ôl

Diolch am eich llythyr dyddiedig 30 Hydref mewn perthynas â'r ddeiseb uchod ynghylch llesiant mislifol a dderbyniwyd gan y Pwyllgor.

Bydd Iechyd a Lles yn un o'r chwe Maes Dysgu a Phrofiad (MDPh) a fydd yn graidd i strwythur y cwricwlwm newydd. Bydd y MDPh hwn yn helpu pobl ifanc i ddatblygu'r sgiliau a'r wybodaeth y maent eu hangen i ofalu am eu lles eu hunain, nid yn unig yn gorfforol ond hefyd o ran iechyd meddwl a'u lles cymdeithasol ac emosiynol. Mae hon yn rhan arloesol o'r cwricwlwm newydd a'i diben yw sicrhau bod dysgu a chymorth yn cael eu darparu i holl bobl ifanc Cymru mewn perthynas ag iechyd corfforol a meddyliol a lles cymdeithasol ac emosiynol. Mae MDPh Iechyd a Lles wedi'i gynllunio i gefnogi datblygu elfennau sylfaenol iechyd a lles yn ein dysgwyr, ac ar yr un pryd i alluogi gweithwyr proffesiynol i lunio cynnwys penodol sy'n addas i'w dysgwyr.

Yn dilyn cau pen y mwdwl ar y cyfnod adborth diweddar ac ymgysylltu â nifer o randdeiliaid allweddol, rydym wrthi'n mireinio'r cwricwlwm newydd. Fel rhan o'r broses hon, rydym yn dymuno sicrhau bod y dysgu a wneir yn y MDPh hwn yn helpu dysgwyr i adnabod symptomau neu broblemau ynghylch eu hiechyd corfforol ac i chwilio am wybodaeth a chymorth i ymateb iddynt.

Mae'r dysgu a wneir o fewn y datganiad o'r Hyn sy'n Bwysig 'Mae datblygu iechyd a lles y corff yn arwain at fuddiannau gydol oes' wedi cael ei ddiwygio'n benodol er mwyn sicrhau y gellir nodi cyflyrau iechyd menywod.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 50
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

O fewn hyn, mae dysgu sy'n cyfeirio at gyflyrau a sefyllfaoedd sy'n cael effaith ar iechyd a lles ac mae hyn yn cynnwys cyfeiriadau at newidiadau corfforol (gan gynnwys newidiadau cyfnod y glasoed) ac amrywiaeth o gyflyrau iechyd. Mae'r dilyniant hwn yn sicrhau bod dysgwyr yn deall sut mae cyflyrau, sefyllfaoedd a newidiadau corfforol yn cyd-ymweithio i gael effaith ar iechyd a lles. Mae hefyd yn sicrhau bod dysgwyr yn gwybod sut i ymateb i'r cyflyrau hyn a'u rheoli a ble a phryd i chwilio am help a chynngor. Bydd y diwygiadau hyn i'r cynnwys yn ei gwneud yn bosibl i ysgolion ystyried lles mislifol wrth fynd ati i gynllunio eu cwricwlwm.

Yn ogystal, byddwn yn mireinio'r canllawiau fel eu bod yn cefnogi dysgwyr i adnabod newidiadau yn eu hiechyd corfforol ac i chwilio am help a chefnogaeth. Bydd y canllawiau'n cynnwys amrywiaeth o gyflyrau.

Mae Cwricwlwm i Gymru yn cynnwys fframwaith cenedlaethol, ar lefel uchel, i alluogi ysgolion i gynllunio eu cwricwlwm eu hunain, a bydd ei bwyslais ar gyd-destun a lleoliad ysgolion unigol yn sicrhau eu bod yn gallu bod yn hyblyg. Byddwn hefyd yn creu fframwaith deddfwriaethol eglur i ategu'r cwricwlwm newydd. Bydd yn cynnig llawer mwy o hyblygrwydd o ran beth i'w addysgu a sut, ynghyd â disgwyliadau cenedlaethol clir o ran ei gwmpas ac ar gyfer dilyniant o'i fewn.

Roedd y cwricwlwm presennol yn prysur orlenwi ac roedd holl swmp y cynnwys penodedig yn ei gwneud yn anodd i'n hathrawon ei gyflwyno. Am y rheswm hwn, ni fydd y cwricwlwm newydd yn cynnwys rhestr fanwl o bynciau i weithwyr proffesiynol eu haddysgu. Rydyn ni'n symud oddi wrth restr ragnodedig o'r hyn y dylai plant ei wybod ar gyfnodau allweddol yn eu haddysg, oherwydd bod athrawon yn dweud wrthym nad dyma'r dull gorau. Nid yw hyn yn golygu y bydd plant ar eu colled ac na fyddant yn cael cyfle i ddatblygu sgiliau bywyd neu wybodaeth bwysig. Yn hytrach, bydd Cwricwlwm i Gymru 2022 yn darparu fframwaith o ganllawiau statudol i gefnogi ac arwain gweithwyr proffesiynol.

Bydd Llywodraeth Cymru yn pennu fframwaith cenedlaethol ar lefel uchel, ond bydd ysgolion yn datblygu eu cwricwla eu hunain ar lefel yr ysgol, gyda chymorth canllawiau statudol er mwyn sicrhau bod dysgwyr yn cael addysg eang a chytbwys. Bydd ymarferwyr yn cael mwy o hyblygrwydd i ddewis y cynnwys ac adnoddau penodol sy'n diwallu anghenion eu dysgwyr yn eu cyd-destun arbennig nhw. Fodd bynnag, mae cyfarwyddiadau pendant y datganiadau o'r Hyn sy'n Bwysig ym Meysydd Dysgu a Phrofiad Iechyd a Lles a Gwyddoniaeth a Thechnoleg yn sicrhau y bydd cyfleoedd i bob dysgwr ennill gwybodaeth werthfawr ynghylch cyfnod y glasoed a'r amrywiaeth o gyflyrau sy'n dod yn ei sgil.

Yn gywir

Kirsty Williams AC/AM
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

To: Petitions Committee
From: Endometriosis UK
Subject: Menstrual Wellbeing Petition

10 December 2019

Introduction

Menstrual wellbeing affects significant numbers of children and young adults, with common conditions affecting large numbers, for example endometriosis - 10% of women, fibroids - 20%, adenomyosis - 10%; Polycystic Ovary Syndrome -10%. Yet diagnosis can take many years, for example the average length of time to diagnosis for endometriosis is 7.5 years.

Diagnosis can be delayed due to lack of awareness of what is 'normal' for menstrual wellbeing and those suffering not seeking help, and the taboo of talking about menstrual issues. There is clearly a key educational role needed to enable better awareness and understanding of menstrual wellbeing and overcome the taboo, so those suffering are able to seek help.

Our thoughts on the attached document

Endometriosis UK welcomes the inclusion of symptom awareness around menstrual health and guidance on when and where to look for medical help within the new curriculum. However, we believe the existing language and content does not go far enough to ensure children will be given adequate information about their menstrual wellbeing. We strongly believe menstrual wellbeing should be specifically mentioned, and included as compulsory, as it is in the new PSHE curriculum in England.

Within the What Matters statement 'Developing Physical Health and Wellbeing has lifelong benefits' we would like this to be specifically amended to include the following line alongside the reference to puberty:

- Pupils should understand the key facts about menstrual wellbeing, including the key facts about the menstrual cycle.

This simple yet vital addition would ensure inclusion of age appropriate menstrual wellbeing education included into all schools.

What we would like to see amended

Within the What Matters statement 'Developing Physical Health and Wellbeing has lifelong benefits' we would like this to be specifically amended to include the following line alongside the reference to puberty:

- Pupils should understand the key facts about menstrual wellbeing, including the key facts about the menstrual cycle.

We are concerned that the absence of specific mention of the phrase menstrual wellbeing will leave pupils unequipped to deal with the potential challenges associated with puberty; and continue to delay seeking help. We are concerned that menstrual wellbeing will only be a consideration for schools when designing the curriculum and will not be a compulsory part of the curriculum. Although the new curriculum has new promising additions such as symptom awareness of menstrual health conditions, the content as it stands does not provide enough information on what constitutes a normal menstrual cycle. Shifting the terminology from puberty to also incorporate "menstrual wellbeing" will also ensure that the whole menstrual cycle is understood rather than just puberty itself. This would also fall in line with England and will ensure no child in Wales is left behind.

The exclusion of menstrual wellbeing in the existing draft curriculum is also amplifying societal fears in talking openly about menstruation and female health issues. Without the opportunity to talk openly in the

Tudalen y pecyn 52

classroom about menstrual wellbeing, children will continue to feel embarrassed and unable to talk about what is a normal bodily function. A survey conducted by Plan International ¹ found that:

- Nearly half (48 per cent) of girls aged 14 to 21 in the UK are embarrassed by their periods
- One in seven (14 per cent) girls admitted that they did not know what was happening when they started their period and more than a quarter (26 per cent) reporting that they did not know what to do when they started their period
- Only one in five (22%) girls feel comfortable discussing their period with their teacher

We are also concerned by the phrase “This revised learning will allow for menstrual wellbeing to be considered by schools when designing the curriculum”. Menstrual wellbeing should not be a consideration but compulsory for all children regardless of gender as it is fundamental to every aspect of school and future life. Without this being compulsory, teachers will be able to design a curriculum that fails to equip children with the knowledge, confidence, and support to seek help when it might be necessary and fails to remove the unnecessary taboo associated with menstruation. This may also lead to inconsistency across Wales – meaning that whilst some may receive adequate information and support, others will be left behind. Making menstrual wellbeing compulsory for all would ensure no child in Wales was left behind.

The need for menstrual wellbeing to be compulsory in all schools and why the current plans fail to address the issues that we have raised

Endometriosis, one many potential menstrual health conditions children could suffer from, affects 10% of women from puberty to menopause and costs the UK economy £8.2 billion in loss of work, healthcare costs and treatment. The average diagnosis for endometriosis takes 7.5 years, meaning some children could suffer with potentially debilitating symptoms for the majority of school life. ²

Menstrual wellbeing needs to be a compulsory element of any new curriculum – as education around menstrual wellbeing is absolutely key to shifting social attitudes associated with puberty and ensuring all children are able to reach their full potential and lead happy and healthy lives; and are able to identify and articulate when what they are experiencing is not normal so they are able to seek help.

Endometriosis UK is encouraged to see the inclusion of symptom awareness around menstrual health and guidance on when and where to look for medical help within the new curriculum.

However, we do not feel the existing language and content goes far enough to ensure children will be given adequate advice and information about menstrual health. The absence of the phrase menstrual wellbeing within the National Framework will mean children will continue to feel alienated and misinformed about what is happening to their body and unequipped to deal with a menstrual health condition such as endometriosis. The compulsory inclusion of menstrual wellbeing would be a very simple amendment to the existing content within the framework and would help overcome lengthy delays in seeking help and receiving treatment for a menstrual condition, thus reducing the impact on a sufferer’s education.

The impact delayed diagnosis and missed education can have on a person’s life cannot be overstated. In October 2019³, the BBC conducted a research project and surveyed over 13,500 people with endometriosis. The results showed the shocking impact endometriosis can have on all aspects of a person’s life including their education, career, and mental health.

Of those who took part:

- Nearly all said it had badly affected their career and mental health
- Most said it had impacted on their education

¹ Plan International (2017) <https://plan-uk.org/media-centre/plan-international-uks-research-on-period-poverty-and-stigma>

² Endometriosis facts and figures: <https://www.endometriosis-uk.org/endometriosis-facts-and-figures>

³ BBC Research on endometriosis (2019): <https://www.endometriosis-uk.org/news/bbc-research-announced-today-wake-call-provide-better-care-15-million-endometriosis-37606#.XfDTm2T7SUK>

- Around half said they had experienced suicidal thoughts.

This shows the need for the Welsh Government to take menstrual health conditions seriously – and ensure everyone from a young age understands the symptoms of menstrual health conditions such as endometriosis. Without such education, children may delay seeking help, meaning they are missing out on education without a medical diagnosis or name for their condition. This not only has a negative impact on a child's education, but also means teachers are left unable to provide the additional support a child may need to help them through their school life.

Case study

For 15 years from the age of 12 Jade Morgan was told the severe pain she was experiencing as part of her menstrual cycle was completely normal. Whilst at school, Jade struggled to pass her exams due to excruciating pain, fatigue, and bowel and bladder related problems associated with her endometriosis. Jade launched a petition in June 2019 to call on the Welsh Government to introduce compulsory menstrual wellbeing education so that other children don't suffer in silence without knowing when to seek help. Jade says that had she been taught menstrual wellbeing including what is and isn't normal when it comes to menstrual related pain, she could have sought help sooner. Jade's story isn't unique – and a recent social media poll conducted by Endometriosis UK of endometriosis sufferers found that:

- 93% would have sought help sooner if they had been taught about menstrual wellbeing at school (2300 respondents).
- 78% felt that their period caused them to feel isolated at school (940 respondents)
- 98% felt that they were not provided with all the information they needed to know about menstrual health at school (1300 respondents)
- 87% had to miss school because of their menstrual cycle (1100 respondents).

Resource support from Endometriosis UK

We recognise that teachers will need to be given the necessary resources and the confidence to teach about menstrual wellbeing, and we would welcome the opportunity to work with the Education Department to help produce simple, easy to use and free resources for schools to include in lessons.

Contact us:

For further information, please contact us on communications@endometriosis-uk.org

P-05-926 Dylid Darparu Adran Blinder Cronig yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Marjorie Ann Lasebikan, ar ôl casglu cyfanswm o 155 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Nid oes Adran Blinder Cronig o gwbl yng Nghymru! Mae Blinder Cronig yn cael ei anghofio neu ei ystyried fel iselder. Hoffwn weld adran yn cael ei sefydlu gyda'r bwriad y bydd unigolion yn cael eu hasesu yn iawn. Dywed meddygon teulu 'nid oes gwellhad' neu 'nid ydych chi wedi cael eich asesu'. Heb adran Blinder Cronig, ni ellir cynnal ymchwil i ddod o hyd i iachâd llwyr na ffordd o gynnal asesiad.

Rwy'n dioddef gan y cyflwr hwn ers 23 mlynedd. Dechreuodd ar ôl wythnos o dwymyn boeth, gyda gwres o 104 ar y pumed diwrnod. Ychydig a wyddys am Flinder Cronig. Ysgrifennais Ddeiseb yn ddiweddar a gasglodd 65 llofnod yn gofyn am i adran gael ei sefydlu yng Nghymru; dangosodd fod gan 20 ohonynt aelodau teulu neu ffrindiau sy'n dioddef gan y cyflwr. Mae mor wanychol ac mae'n wastraff o fywyd. Ni ellir meddwl, canolbwyntio na gwneud dim byd corfforol heb orfod mynd i'r gwely wedyn. Gall gymryd dyddiau i ddod dros yr ymdrech leiaf.

Gwelais fenyw yn cael ei chyfweld ar y teledu. Roedd hi mewn Clinig Blinder Cronig ac yn dweud ei bod wedi cael trwyth Myers, sy'n cynnwys fitaminau a mwynau, ac roedd yn teimlo mor dda, fel hi ei hunan eto. Nid yw'r driniaeth hon ar gael ar y GIG. Rwyf am roi cynnig arni i weld ai dyma'r ateb, ond mae angen dod o hyd i glinig preifat i weinyddu'r trwyth Myers. Y llynedd, cefais 'gyfnod o bum diwrnod' o feddwl clir ac egni. Nid wyf yn gwybod a oedd hyn oherwydd fy mod yn cymryd capsiwl o fitamin B-gymhlyg bob dydd am ychydig. Gwelais ddoctor Meddygaeth Gyffredinol yn Ysbyty Llandochau yn ddiweddar [mae'n gweld llawer o bobl ac arnynt flinder cronig]. Dywedais wrtho am y trwyth hwn ac mae ganddo ddiddordeb mewn clywed am ganlyniad y driniaeth. Byddaf yn adrodd yn ôl iddo. Yn y cyfamser, a wnewch chi gefnogi'r ddeiseb hon? Mae bach o obaith yn hanfodol, a'r unig ffordd yw sicrhau bod yr help cywir ar gael yn y lle cyntaf. Gan beidio â byw bywyd anghyflawn. Diolch.

Gwybodaeth ychwanegol:

Mae canolbwyntio yn wael; mae'n anodd amgyffred gwybodaeth yn llawn. Mae'n amhosibl cynllunio neu drefnu pethau. Mae cynhyrfu yn lluddedig. Ni ellir gwneud gwaith corfforol heb orfod mynd i'r gwely wedyn. Gall gymryd ychydig ddyddiau i fwrw blinder ar ôl gwneud unrhyw beth egniol, ac mae cerdded unrhyw bellter yn broblem. Gall eistedd o flaen cyfrifiadur am 30 munud fod yn dreth ar egni rhywun. Mae siopa yn broblem fawr oni bai bod bygi y gellir ei ddefnyddio i fynd o amgylch y siop. Yn aml bydd rhaid siopa ar-lein, sy'n flinedig iawn. Rwyf wastad wedi bod yn berson gweithgar gyda llawer o ddiddordebau. Mae dyddiau lle na allaf wneud dim ond eistedd. Nid yw bywyd ond rhwystredigaeth.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- De Caerdydd a Phenarth
- Canol De Cymru

Adran Blinder Cronig yng Nghymru

Y Pwyllgor Deisebau | 7 Ionawr 2020
Petitions Committee | 7 January 2020

Cyfeirnod: RS19/11116-2

Rhif y ddeiseb: P-05-926

Teitl y ddeiseb: Dylid darparu adran blinder cronig yng Nghymru

Geiriad y ddeiseb: Nid oes Adran Blinder Cronig o gwbl yng Nghymru! Mae Blinder Cronig yn cael ei anghofio neu ei ystyried fel iselder. Hoffwn weld adran yn cael ei sefydlu gyda'r bwriad y bydd unigolion yn cael eu hasesu yn iawn. Dywed meddygon teulu 'nid oes gwellhad' neu 'nid ydych chi wedi cael eich asesu'. Heb adran Blinder Cronig, ni ellir cynnal ymchwil i ddod o hyd i iachâd llwyr na ffordd o gynnal asesiad.

Rwy'n dioddef gan y cyflwr hwn ers 23 mlynedd. Dechreuodd ar ôl wythnos o dwymyn boeth, gyda gwres o 104 ar y pumed diwrnod. Ychydig a wyddys am Flinder Cronig. Ysgrifennais Ddeiseb yn ddiweddar a gasglodd 65 llofnod yn gofyn am i adran gael ei sefydlu yng Nghymru; dangosodd fod gan 20 ohonynt aelodau teulu neu ffrindiau sy'n dioddef gan y cyflwr. Mae mor wanychol ac mae'n wastraff o fywyd. Ni ellir meddwl, canolbwyntio na gwneud dim byd corfforol heb orfod mynd i'r gwely wedyn. Gall gymryd dyddiau i ddod dros yr ymdrech leiaf.

Gwelais fenyw yn cael ei chyfweld ar y teledu. Roedd hi mewn Clinig Blinder Cronig ac yn dweud ei bod wedi cael trwyth Myers, sy'n cynnwys fitaminau a mwynau, ac roedd yn teimlo mor dda, fel hi ei hunan eto. Nid yw'r driniaeth hon ar gael ar y GIG. Rwyf am roi cynnig arni i weld ai dyma'r ateb, ond mae angen dod o hyd i glinig preifat i weinyddu'r trwyth Myers. Y llynedd, cefais 'gyfnod o bum diwrnod' o feddwl

clir ac egni. Nid wyf yn gwybod a oedd hyn oherwydd fy mod yn cymryd capsïwl o fitamin B-gymhlyg bob dydd am ychydig. Gwelais ddoctor Meddygaeth Gyffredinol yn Ysbyty Llandochau yn ddiweddar [mae'n gweld llawer o bobl ac arnynt flinder cronig]. Dywedais wrtho am y trwyth hwn ac mae ganddo ddiddordeb mewn clywed am ganlyniad y driniaeth. Byddaf yn adrodd yn ôl iddo. Yn y cyfamser, a wnewch chi gefnogi'r ddeiseb hon? Mae bach o obaith yn hanfodol, a'r unig ffordd yw sicrhau bod yr help cywir ar gael yn y lle cyntaf. Gan beidio â byw bywyd anghyflawn. Diolch.

1. Cefndir

Mae syndrom blinder cronig (CFS) yn salwch tymor hir gydag ystod eang o symptomau. Gelwir CFS hefyd yn enseffalomyelitis myalgig (ME).

Prif symptomau CFS/ME yw teimlo'n flinedig dros ben ac yn sâl yn gyffredinol. Efallai y bydd gan bobl â CFS/ME symptomau eraill sydd wedi'u rhestru ar [wefan Galw Iechyd Cymru](#). Gall CFS/ME effeithio ar unrhyw un, gan gynnwys plant. Mae'n fwy cyffredin ymysg menywod ac mae'n tueddu i ddatblygu rhwng ystod oedran canol yr 20au a chanol y 40au.

Credir bod tua **13,000 o bobl** yng Nghymru yn dioddef o CFS/ME, ac mae 70 y cant ohonynt yn fenywod.

Gan nad oes prawf penodol ar gyfer CFS/ME, caiff ei ddiagnosisio yn seiliedig ar y symptomau a gyflwynir a thrwy ddiystyru cyflyrau posibl eraill. Gan fod symptomau CFS/ME yn debyg i symptomau llawer o afiechydon cyffredin sydd fel arfer yn gwella ar eu pennau eu hunain, gellir ystyried diagnosis o CFS/ME os nad yw person yn gwella mor gyflym â'r disgwyl. Byddai disgwyl i feddyg ymgynghori ag arbenigwr os yw'n ansicr ynghylch y diagnosis, neu os oes gan y claf symptomau difrifol.

Nod triniaeth ar gyfer CFS/ME yw lleddfu'r symptomau a bydd yn dibynnu ar sut mae CFS/ME yn effeithio ar yr unigolyn. Mae'r triniaethau yn cynnwys: therapi ymddygiad gwybyddol (CBT); rhaglen ymarfer corff strwythuredig o'r enw therapi ymarfer corff wedi'i raddio (GET), a meddyginiaeth i reoli poen, cyfog a phroblemau cysgu.

Mae'r rhan fwyaf o bobl â CFS yn gwella dros amser, er nad yw rhai pobl yn gwella'n llwyr. Mae'n debygol hefyd y bydd cyfnodau pan fydd symptomau unigolyn yn gwella neu'n gwaethygu. Mae plant a phobl ifanc sydd â CFS/ME yn fwy tebygol o wella'n llwyr.

Mae yna [ganllawiau](#) gan y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE) ar gyfer gwneud diagnosis a rheoli CFS/ME. Mae'r canllawiau hyn yn

cael ei hailysgrifennu ar hyn o bryd a disgwylir i'r fersiwn newydd fod ar gael ym mis Hydref 2020.

Erthyglau newyddion

Mae [erthygl newyddion](#) gan y BBC ym mis Mai 2019 yn cyfeirio at 'argyfwng dyngarol' i ddioddefwyr ME yng Nghymru a bod addewidion o well cefnogaeth gan Lywodraeth Cymru heb gael eu gwireddu. Yn yr erthygl, dywed cadeirydd Cymdeithas Cymorth ME Cymru mai ychydig o feddygon teulu oedd â digon o wybodaeth am y cyflwr a bod y rhai sy'n gaeth i'r tŷ yn teimlo eu bod yn "anweledig ac yn cael eu hanwybyddu".

Mewn [erthygl newyddion](#) gan ITV ym mis Mehefin 2019, cyfeirir at Dr Charles Shepherd, sy'n aelod cyfetholedig o'r pwyllgor a sefydlwyd gan NICE i adolygu'r canllawiau, fel un sy'n dweud bod y ddarpariaeth ar gyfer cleifion ME yng Nghymru yn arbennig o wael. Dywed Dr Shepherd:

"The situation in England is not perfect, but at least we do have a network of hospital-based referral services. In Wales, where there just aren't hospital-based services for people to go to, [the situation] is even worse there.

I think the response from the Welsh Government has not been satisfactory. There has been a taskforce set up, it has been doing this work for many years, but it really hasn't made the progress it should have done. People in Wales, as far as I can see, are no nearer getting these services."

2. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

Ym mis Awst 2014, cyhoeddodd grŵp gorchwyl a gorffen Gweinidogol ei [adroddiad](#) ac argymhellion ar wella gwasanaethau GIG Cymru ar gyfer cleifion ag ME/CFS a ffibromyalgia. Cyn hyn (2008), cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei [chyfarwydddebau datblygu a chomisiynu gwasanaethau](#) ar gyfer poen anfalaen cronig (a oedd yn cynnwys cyflyrau fel ffibromyalgia ac ME/CFS).

Mewn gohebiaeth i'r Pwyllgor dyddiedig 3 Rhagfyr 2019, dywed y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol fod Llywodraeth Cymru yn cydnabod yr effaith y mae CFS/ME yn ei chael ar fywydau unigolion ac y sefydlwyd grŵp llywio cenedlaethol i ystyried pa gymorth pellach y gellir ei ddarparu ac i rannu arfer da. Mae'r grŵp yn cynnwys cynrychiolwyr o fyrddau iechyd, cynrychiolwyr defnyddwyr gwasanaeth, sefydliadau trydydd sector, grwpiau cymorth gwirfoddolwyr a Llywodraeth Cymru.

Mae byrddau iechyd yn gyfrifol am ddarparu gwasanaethau i'r rhai sy'n byw gyda CFS/ME ac mae'r Gweinidog yn nodi bod gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wasanaeth CFS/ME pwrpasol. Yn y mwyafrif o fyrddau iechyd eraill,

dywedir bod gwasanaethau CFS/ME wedi'u halinio â gwasanaethau poen, er enghraifft, mae Bwrdd Iechyd Addysgu Powys yn rhedeg gwasanaeth rheoli poen a blinder. Mae gan fyrddau iechyd hefyd yr opsiwn i ddefnyddio canolfannau arbenigol ar gyfer CFS/ME yn dibynnu ar eu lleoliad. Gall clinigwyr yn Ne Cymru, er enghraifft, gyfeirio at Ganolfan Gwasanaethau Blinder Caerfaddon.

Mae'r Gweinidog yn cadarnhau bod disgwyl i glinigwyr ddilyn canllawiau NICE wrth ofalu am bobl ac nid yw hyn o reidrydd yn gofyn am wasanaeth pwrpasol arbenigol. Dylai'r driniaeth hon gael ei darparu gan y gweithwyr gofal iechyd proffesiynol sydd â sgiliau priodol, ble bynnag y maent wedi'u lleoli.

Ym mis Mai 2019 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau ar gyfer staff a chleifion yn ymwneud â byw gyda phoen parhaus, sy'n symptom cyffredin o CFS/ME. Mae canllawiau ar gyfer arthritis a chyflyrau cysylltiedig hefyd yn cael eu datblygu a chynhelir ymgynghoriad yn y dyfodol agos. Mae'r Gweinidog yn nodi y bydd y grŵp llywio CFS/ME yn edrych ar y ddwy ddogfen ganllaw hyn ac yn ystyried pa mor berthnasol ydynt i gleifion o fewn eu cylch gwaith.

O ran gwaith ymchwil ar CFS/ME, cred y Gweinidog ei bod yn bosibl y gallai clinig arbenigol mewn unrhyw faes afiechyd helpu i dynnu mwy o sylw at y cyflwr, a chynyddu gallu a phrofiad a fyddai o gymorth i ddatblygu gwaith ymchwil cydweithredol. Fodd bynnag, mae gan Lywodraeth Cymru nifer o gynlluniau ymchwil y byddai modd i ymchwilwyr sydd â diddordeb mewn ME gyflwyno ceisiadau iddynt.

O ran trwyth Myers, mae'r Gweinidog yn dweud bod Llywodraeth Cymru yn disgwyl i'r GIG ddilyn canllawiau sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Nid yw Llywodraeth Cymru yn ymwybodol o unrhyw dreialon sydd wedi'u dylunio'n dda ar gyfer therapi maethiad mewnwythiennol dos uchel, ac nid oes tystiolaeth gref ychwaith i ddangos ei fod yn effeithiol wrth reoli poen cronig neu gyflyrau cysylltiedig.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Ein cyf/Our ref VG/08331/19

Janet Finch-Saunders AC
Cadeirydd, Y Pwyllgor Deisebau
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

Government.Committee.Business@llyw.cymru

3 Rhagfyr 2019

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 30 Hydref ynghylch Deiseb P-05-926 ynghylch darparu Adran Blinder Cronig yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod yr effaith y mae blinder cronig, y cyfeirir ato'n aml fel ME/CFS (enseffalopathi myalgig / syndrom blinder cronig), yn ei chael ar fywydau unigolion ac mae wedi sefydlu grŵp llywio cenedlaethol i ystyried pa gefnogaeth bellach y gellir ei chynnig ac i rannu arferion da. Mae'r grŵp yn cynnwys cynrychiolwyr o'r byrddau iechyd, defnyddwyr gwasanaeth, sefydliadau'r trydydd sector, grwpiau cymorth gwirfoddol a Llywodraeth Cymru.

Y byrddau iechyd sy'n gyfrifol am ddarparu gwasanaethau i unigolion sy'n byw â ME/CFS. Mae gan Fwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr wasanaeth ME/CFS pwrpasol. Yn y rhan fwyaf o'r byrddau iechyd eraill, mae gwasanaethau ME/CFS yn cyd-fynd â gwasanaethau poen. Er enghraifft, mae gan Fwrdd Iechyd Addysgu Powys wasanaeth rheoli poen a blinder. Mae gan fyrddau iechyd yr opsiwn hefyd i ddefnyddio canolfannau sy'n arbenigo mewn ME/CFS, gan ddibynnu ar eu lleoliad. Gall clinigwyr yn y De, er enghraifft, gyfeirio cleifion at y ganolfan ar gyfer gwasanaethau blinder yng Nghaerfaddon (*The Bath Centre for Fatigue Services*). Mae disgwyl i glinigwyr ddilyn canllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal wrth ofalu am bobl ond nid yw hyn o reidrwydd yn golygu darparu gwasanaeth arbenigol pwrpasol. Dylai'r driniaeth hon gael ei darparu gan weithwyr iechyd proffesiynol sy'n meddu ar sgiliau priodol, lle bynnag y maent wedi eu lleoli.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio ar hyn o bryd gyda staff y GIG a defnyddwyr gwasanaethau ar sawl canllaw yn ymwneud â chyflyrau hirdymor.

Ym mis Mai 2019, cyhoeddwyd canllawiau ar gyfer staff a chleifion yn ymwneud â byw gyda phoen parhaus, sy'n un o symptomau cyffredin ME/CFS. Mae'r canllawiau ar gael drwy ddilyn y ddolen ganlynol:

<https://llyw.cymru/pobl-sydd-mewn-poen-yn-barhaus-canllawiau>. Mae canllawiau ar gyfer arthritis a chyflyrau cysylltiedig hefyd yn cael eu datblygu a bydd ymgynghoriad yn cael ei gynnal yn y dyfodol agos.

Bydd y grŵp llywio ME/CFS yn edrych ar y ddwy ddogfen ganllaw hyn ac yn ystyried pa mor berthnasol ydynt i gleifion o fewn eu cylch gwaith.

O ran yr awgrym yn y ddeiseb nad oes modd cynnal ymchwil heb adran Blinder Cronig, nid yw hyn yn dechnegol gywir. Mae'n bosibl y gallai bodolaeth clinig arbenigol ym maes unrhyw glefyd helpu i dynnu mwy o sylw at y cyflwr a chynyddu gallu a phrofiad a fyddai o gymorth i ddatblygu gwaith ymchwil cydweithredol. Fodd bynnag, mae gan Lywodraeth Cymru nifer o gynlluniau ymchwil y byddai modd i ymchwilwyr sydd â diddordeb mewn ME gyflwyno ceisiadau iddynt.

O ran trwyth Myers, rydym yn disgwyl i'r GIG ddilyn canllawiau sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw dreialon sydd wedi'u dylunio'n dda ar gyfer therapi maethiad mewnwythiennol dos uchel, ac nid oes tystiolaeth gref ychwaith i ddangos ei fod yn effeithiol wrth reoli poen cronig neu gyflyrau cysylltiedig.

Yn gywir,

Vaughan Gething AC/AM

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

P-05-926 To Provide a Chronic Fatigue Department in Wales, Correspondence – Petitioner to Committee, 08.12.19

When responding, you might want to consider the following:

What are your thoughts on the attached document?

Does it adequately address the issues that you raised?

Do you have further questions in response?

Is there anything additional that you would like the Committee to know at this stage, either in response to this document or as an update to the Committee?

My response

When was the Steering Group established? Is this a recently organised group? If so, why has it taken so long to set up? I have been suffering for 23 years!

Steering group consists of: Health Boards, Service User representatives, third sector organisations, volunteer support groups and Welsh Government.

Who are the service users? Where do they come from when there is no specific place to get help?

Health boards are responsible for providing services for those living with ME/CFS. Betsi Cadwaladr University Health Board has a dedicated ME/CFS service along with the majority of other health boards and Powys Teaching Health Board runs a pain and fatigue management service. All these with the option to utilise specialist centres for ME/CFS depending on their location. Clinicians in South Wales can for example refer to the Bath Centre for Fatigue Services with Clinicians being expected to follow the NIHCE guidance.

I have not been referred anywhere, until last January/February when I was sent to see a doctor in General Medicine at Llandough Hospital [23 years down the line]. There was no help here as he sees many individuals with Chronic Fatigue but was unable to offer any assistance. Again no recommendation to be seen at a 'Specialist' clinic. I feel as if I've been passed on there just to get me out of the way! Why have we not got a place in Cardiff or nearby where we can talk through the problem?

I was told there was not a place in the whole of Wales where one could be seen regarding Chronic Fatigue so I searched on line last year and came across a clinic in Bristol. Nothing else showed up. I wrote to Elinor Hammond in February last year asking if I could be referred to them by our Health Board. I was not on the list for payment to be made for this. Forms had to be submitted and were sent to my practice along with a Policy. No forms were completed as the Policy, I am told, is about an inch or so thick with no time to read them! So, again, no help has been forthcoming.

I note your response to my statement "without a Chronic Fatigue department there can be no research - that it is not technically correct". You say 'it is possible that the existence of a specialist clinic could potentially add to the visibility of the condition'

Is it not important to know the extent of the condition?

Regarding the Myers infusion.

I eventually found a doctor in Cardiff who administered this infusion but found it had no effect on my body. The reports from individuals on the web sites were very promising. I have tried numerous alternative therapy treatments over the years to put an end to the fatigue. All to no avail. More research would be welcome.

I know I am not alone with this terrible disease. It would be wonderful to find an answer so that lives could be satisfied and fulfilled.

I will keep trying to find answers by using any alternative methods that sound as if they'll help.

Yours sincerely

Tudalen y pecyn 63

Marjorie Lasebikan

P-05-927 Cyfleusterau toiled Changing Places

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Llanelli Changing Places Campaign Group, ar ôl casglu cyfanswm o 1,273 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Mae'r ddeiseb hon yn annog Llywodraeth Cymru i wneud newidiadau ar unwaith i reoliadau adeiladu a chynllunio er mwyn sicrhau y darperir cyfleusterau toiled Changing Places, gyda mainc newid i oedolion, teclyn codi a digon o le i 2 ofalwr yn yr holl adeiladau cyhoeddus mawr pan gânt eu hadeiladu, eu hailddatblygu neu eu hailwampio.

Gwybodaeth ychwanegol:

Achos enghreifftiol

"Mae fy merch yn 9 oed ac mae ganddi gyflwr o'r enw oedi datblygiadol cyffredinol ac mae'n defnyddio cadair olwyn. Mae ei hanabledd yn golygu nad yw'n gallu eistedd yn syth heb gymorth ac mae'n ddi-eiriau, felly ni all ddweud wrthyf pan fydd angen iddi fynd i'r tŷ bach. Mae hyn yn golygu ei bod yn gwisgo cewynnau. Pan fydd angen newid ei chewyn pan na fyddwn gartref, rydym yn aml yn cael trafferth dod o hyd i gyfleusterau i wneud hynny. Mae'n mynd yn rhy fawr ar gyfer uned newid cewynnau i fabanod a'n hunig opsiwn arall yw llawr y toiled, sy'n aflan, yn aflanwaith ac, yn fy marn i, yn annynol yn ogystal â bod yn anurddasol. Mae hon yn sefyllfa gwbl annerbyniol ac afresymol i unrhyw un. Hefyd, bob tro rwy'n ei chodi, rwy'n ymwybodol fy mod yn rhoi fy hun mewn perygl o anaf aciwt i'r cefn, a bydd y perygl hwn yn cynyddu wrth iddi fynd yn hŷn ac yn fwy. Ni allaf gredu sut y mae pobl yn llwyddo i newid cewynnau oedolion fel hyn.

Mae miloedd o bobl anabl ar draws Cymru y mae arnynt angen y cyfleusterau a gynigir gan doiled Changing Places.

Dywed Safonau Prydeinig 8300/2018 y dylid darparu toiledau Changing Places mewn adeiladau a chyfadeiladau mwy, megis:

- A/ Terfynfeydd neu gyfnewidfeydd trafndiaeth mawr, e.e. gorsafoedd trenau mawr a meysydd awyr
- B/ Gwasanaethau traffordd
- C/ Cyfleusterau chwaraeon a hamdden, gan gynnwys gwestai mawr
- D/ Canolfannau diwylliannol, megis amgueddfeydd, neuaddau cyngerdd ac orielau celf a chanolfannau ffydd

E/ Stadia ac awditoria mawr

F/ Mangreoedd manwerthu masnachol mawr a chanolfannau siopa

G/ Adeiladau allweddol yng nghanol trefi, e.e. neuaddau tref, canolfannau dinesig a phrif lyfrgelloedd cyhoeddus

H/ Sefydliadau addysgol

I/ Cyfleusterau iechyd, megis ysbytai, canolfannau iechyd a phractisau cymunedol

J/ Atyniadau ymwelwyr eraill, megis parciau thema, traethau sy'n cael eu monitro a pharciau

Gall Llywodraeth Cymru wneud yn well na'r sefyllfa bresennol a gwneud toiledau Changing Places yn orfodol ar gyfer adeiladau cyhoeddus mawr fel y'u rhestrir yn BS8300/2018 ac mae'n rhaid i hyn ddigwydd.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Llanelli
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Teitl: P-05-927 Cyfleusterau toiled Changing Places

Y Pwyllgor Deisebau | 7 Ionawr 2020
Petitions Committee | 7 January 2020

Rhif y ddeiseb: P-05-927

Teitl y ddeiseb: Cyfleusterau toiled Changing Places

Geiriad y ddeiseb: Mae'r ddeiseb hon yn annog Llywodraeth Cymru i wneud newidiadau ar unwaith i reoliadau adeiladu a chynllunio er mwyn sicrhau y darperir cyfleusterau toiled Changing Places, gyda mainc newid i oedolion, teclyn codi a digon o le i 2 ofalwr yn yr holl adeiladau cyhoeddus mawr pan gânt eu hadeiladu, eu hailddatblygu neu eu hailwampio.

Achos enghreifftiol:

"Mae fy merch yn 9 oed ac mae ganddi gyflwr o'r enw oedi datblygiadol cyffredinol ac mae'n defnyddio cadair olwyn. Mae ei hanabledd yn golygu nad yw'n gallu eistedd yn syth heb gymorth ac mae'n ddi-eiriau, felly ni all ddweud wrthyf pan fydd angen iddi fynd i'r tŷ bach. Mae hyn yn golygu ei bod yn gwisgo cewynnau. Pan fydd angen newid ei chewyn pan na fyddwn gartref, rydym yn aml yn cael trafferth dod o hyd i gyfleusterau i wneud hynny. Mae'n mynd yn rhy fawr ar gyfer uned newid cewynnau i fabanod a'n hunig opsiwn arall yw llawr y toiled, sy'n aflan, yn aflanwaith ac, yn fy marn i, yn annynol yn ogystal â bod yn anurddasol. Mae hon yn sefyllfa gwbl annerbyniol ac afresymol i unrhyw un. Hefyd, bob tro rwy'n ei chodi, rwy'n ymwybodol fy mod yn rhoi fy hun mewn perygl o anaf aciwt i'r cefn, a bydd y perygl hwn yn cynyddu wrth iddi fynd yn hŷn ac yn fwy. Ni allaf gredu sut y mae pobl yn llwyddo i newid cewynnau oedolion fel hyn."

Mae miloedd o bobl anabl ar draws Cymru y mae arnynt angen y cyfleusterau a gynigir gan doiled Changing Places. Dywed Safonau Prydeinig 8300/2018 y dylid darparu toiledau Changing Places mewn adeiladau a chyfadeiladau mwy, megis:

- A. Terfynfeydd neu gyfnewidfeydd trafniadaeth mawr, e.e. gorsafoedd trenau mawr a meysydd awyr
- B. Gwasanaethau traffordd

- C. Cyfleusterau chwaraeon a hamdden, gan gynnwys gwestai mawr
- D. Canolfannau diwylliannol, megis amgueddfeydd, neuaddau cyngerdd ac orielau celf a chanolfannau ffydd
- E. Stadia ac awditoria mawr
- F. Mangreoedd manwerthu masnachol mawr a chanolfannau siopa
- G. Adeiladau allweddol yng nghanol trefi, e.e. neuaddau tref, canolfannau dinesig a phrif lyfrgelloedd cyhoeddus
- H. Sefydliadau addysgol
- I. Cyfleusterau iechyd, megis ysbytai, canolfannau iechyd a phractisau cymunedol
- J. Atyniadau ymwelwyr eraill, megis parciau thema, traethau sy'n cael eu monitro a pharciau

Gall Llywodraeth Cymru wneud yn well na'r sefyllfa bresennol a gwneud toiledau Changing Places yn orfodol ar gyfer adeiladau cyhoeddus mawr fel y'u rhestrir yn BS8300/2018 ac mae'n rhaid i hyn ddigwydd.

1. Y cefndir

1.1. Cyfleusterau toiled Changing Places

Mae'r Consortiwm Changing Places yn nodi nad yw toiledau hygyrch safonol yn diwallu anghenion pawb ag anabledd:

People with profound and multiple learning disabilities, as well [as] people with other physical disabilities such as spinal injuries, muscular dystrophy and multiple sclerosis often need extra equipment and space to allow them to use the toilets safely and comfortably. These needs are met by Changing Places toilets.

Dywed y Consortiwm Changing Places fod toiledau Changing Places yn darparu:

- **Yr offer cywir**
 - mainc newid maint oedolyn y gellir addasu ei uchder; a
 - system teclyn codi olrhain, neu declyn codi symudol os nad yw hyn yn bosibl.
- **Digon o le**
 - digon o le yn yr ardal newid ar gyfer yr unigolyn anabl a hyd at ddau ofalwr;
 - toiled wedi'i leoli'n ganolog gyda lle ar bob ochr; a
 - sgrin neu len i ganiatáu rhywfaint o breifatrwydd.

- **Amgylchedd diogel a glân**
 - papur llydan y gellir ei rwygo i orchuddio'r fainc;
 - bin gwastraff mawr ar gyfer padiau tafladwy; a
 - llawr gwrthlithro.

Mae [gwaith ymchwil gan Brifysgol Dundee](#) (PDF, 176KB) yn awgrymu bod [dros chwarter miliwn o bobl yn y DU](#) heb fynediad at gyfleusterau toiled cyhoeddus sy'n diwallu eu hanghenion a byddent yn cael budd o doiledau Changing Places. Nid yw'r Gwasanaeth Ymchwil wedi gallu dod o hyd i ffigurau tebyg sy'n benodol i Gymru.

1.2. Strategaethau toiledau awdurdodau lleol

Mae *Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017* yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol baratoi strategaeth leol i gynllunio sut y byddant yn diwallu anghenion eu cymunedau ar gyfer cyfleusterau toiled cyhoeddus.

Rhaid i'r strategaeth gynnwys asesiad o angen y gymuned am doiledau, gan gynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a **chyfleusterau Changing Places ar gyfer pobl anabl**, a rhaid iddi nodi sut y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu diwallu'r angen hwn. Nid yw'r ddyletswydd i baratoi strategaeth toiledau lleol yn ddo'i hun yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu a chynnal toiledau cyhoeddus yn uniongyrchol, yn hytrach dylent ystyried ystod lawn o opsiynau ar gyfer sicrhau bod cyfleusterau ar gael i'r cyhoedd.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru [ganllawiau i helpu awdurdodau lleol i gynhyrchu eu strategaethau toiled lleol](#) ym mis Mai 2019.

Mae'r canllawiau'n cyfeirio at y ddogfen Safonau Prydeinig [BS6465-4:2010 'Sanitary installations. Code of practice for the provision of public toilets'](#) sydd, ymhlith pethau eraill, yn darparu canllawiau ar gyfleusterau i bobl anabl. Mae hyn yn cynnwys argymhell y dylid darparu cyfleusterau toiled Changing Places mewn ardaloedd sy'n cael eu defnyddio'n aml.

1.3. Polisi cynllunio

Amlinellir polisi cynllunio cenedlaethol Llywodraeth Cymru yn nogfen [Polisi Cynllunio Cymru](#). Mae hon yn ddogfen lefel uchel a gefnogir gan Nodiadau Cyngor Technegol (TAN) sy'n darparu canllawiau manylach ar faterion cynllunio penodol.

Mae [TAN 12: Dylunio](#) yn cynnwys 'dyluniad cynhwysol' fel un o'i faterion cyffredinol. Dywed:

5.3.7 Anogir y rhai sy'n ceisio caniatâd i godi adeiladau masnachol cyhoeddus a newydd i gynnwys cyfleusterau toiled 'Mannau Newid' hygyrch yn eu cynlluniau, yn ychwanegol at doiledau hygyrch safonol. Mae toiledau Mannau Newid yn gyfleusterau sydd wedi'u cynllunio'n benodol ar gyfer oedolion sydd ag anghenion nad ydynt yn cael eu diwallu gan doiledau cyffredin i bobl anabl. Maent yn cynnwys byrddau newid meddal y gellir addasu eu uchder ac sy'n

ddigon mawr ar gyfer oedolyn, cyfarpar ar gyfer helpu i godi, gofod o amgylch y toiled, a chawod. [Pwyslais y Gwasanaeth Ymchwil]

Felly, mae cyfleusterau toiled Changing Places yn cael eu hannog yn hytrach na'u gorfodi mewn rhai datblygiadau newydd.

1.4. Rheoliadau adeiladu

Mae Rhan M o'r Rheoliadau Adeiladu yn ymwneud â 'mynediad i adeiladau a defnydd ohonynt'. Mae Adran 5 yn canolbwyntio ar 'Llety glanweithiol mewn adeiladau heblaw anheddau' ac yn nodi:

5.1 In principle, suitable sanitary accommodation should be available to everybody, including **sanitary accommodation designed for wheelchair users, ambulant disabled people**, people of either sex with babies and small children or people encumbered by luggage. [Pwyslais y Gwasanaeth Ymchwil]

Mae Adran 5 hefyd yn nodi:

5.5 Toilet accommodation needs to be suitable, not only for disabled people, but for all people who use the building. For disabled people, suitable toilet accommodation may take the form of a specially designed cubicle in separate-sex toilet washrooms, or a self-contained unisex toilet. For wheelchair users in particular, a self-contained unisex toilet is always the preferred option since, if necessary, a partner or carer of a different sex can enter to give assistance. Wheelchair-accessible unisex toilets should always be provided in addition to any wheelchair-accessible accommodation in separate-sex toilet washrooms. Wheelchair-accessible unisex toilets should not be used for baby changing.

5.6 The provision of an enlarged cubicle in a separate-sex toilet washroom can be of benefit to ambulant disabled people, as well as parents with children and people (e.g. those with luggage) who need an enlarged space. **In large building developments, separate facilities for baby changing and an enlarged unisex toilet incorporating an adult changing table are desirable.** [Pwyslais y Gwasanaeth Ymchwil]

Felly, er bod Rhan M yn annog darparu bwrdd newid i oedolion mewn toiled neillryw mwy o faint mewn rhai adeiladau, nid yw hyn yn orfodol. Nid yw Rhan M yn sôn yn benodol am gyfleusterau toiled Changing Places.

2. Camau gweithredu gan Lywodraeth Cymru

Ysgrifennodd Julie James AC, y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol, sy'n gyfrifol am reoliadau Cynllunio ac Adeiladu, at Gadeirydd y Pwyllgor Deisebau mewn perthynas â'r ddeiseb hon ar 15 Tachwedd 2019. Yn ei llythyr, dywed y Gweinidog fod ei swyddogion yn ystyried sut y gellir cryfhau darpariaeth cyfleusterau toiled Changing Places mewn adeiladau cyhoeddus mawr. Mae'r opsiynau'n cynnwys:

- gwella'r canllawiau yn Rhan M o'r Rheoliadau Adeiladu;

- gwella'r ddarpariaeth drwy'r broses gynllunio, lle mae tystiolaeth o angen lleol yn strategaeth toiledau'r awdurdod lleol; a
- darparu cyfleusterau toiled Changing Places mewn rhai prosiectau sy'n derbyn cyllid gan Lywodraeth Cymru.

Ni ddarperir amserlen ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn.

Mae'r llythyr yn pwysleisio bod Rheoliadau Adeiladu ond yn berthnasol mewn rhai amgylchiadau lle mae gwaith yn cael ei wneud, felly mae'n bosibl y bydd angen i unrhyw newid i'r Rheoliadau Adeiladu gael ei ategu gan gamau eraill sydd â'r nod o gynyddu'r ddarpariaeth o gyfleusterau toiled Changing Places.

3. Camau gweithredu gan Lywodraeth y DU

Yn ddiweddar, ymgyngorodd Llywodraeth flaenorol y DU ar wneud toiledau Changing Places yn orfodol mewn adeiladau cyhoeddus mawr yn Lloegr drwy newid Rhan M o'r Rheoliadau Adeiladu. Cynhaliwyd yr ymgynghoriad rhwng mis Mai a mis Gorffennaf 2019 ac ni chyhoeddodd y llywodraeth ymateb i'r adborth a gafodd. Ar adeg ysgrifennu'r papur briffio hwn, rhaid aros i weld a fydd Llywodraeth newydd y DU, yn dilyn yr Etholiad Cyffredinol, yn bwrw ymlaen â'r gwaith hwn.

4. Camau gweithredu gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru

Codwyd y mater o ran cyfleusterau toiled Changing Places yn y Cyfarfod Llawn yn ystod 2019, gan gynnwys gan Mark Isherwood AC ar 16 Gorffennaf a chan Russell George AC ar 23 Hydref. Yn ei gwestiwn, cyfeiriodd Russell George AC at gyllid penodol sydd ar gael i ymddiriedolaethau GIG Lloegr ar gyfer gosod cyfleusterau toiled Changing Places a gofynnodd beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i wella'r ddarpariaeth yng Nghymru.

Ymatebodd Julie Morgan AC, y Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan ddweud:

... It is obviously very important that we do have Changing Places widely available for people who do need them I believe there are 45 across Wales, ...

... Building Regulations are already encouraging in certain buildings the provision of enlarged, unisex toilets, incorporating an adult changing table, and my colleague Julie James, the Minister for Housing and Regeneration, has instructed officials to consider options to increase the provision of Changing Places toilets where the Building Regulations apply. So, it is possible to use the building regulations to ensure that Changing Places toilets are available.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Ein cyf/Our ref JJ/06840/19

Janet Finch-Saunders AC
Aelod Cynulliad
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA
SeneddPetitions@assembly.wales

15 Tachwedd 2019

Annwyl Janet,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 30 Hydref 2019 at Jane Hutt, y Dirprwy Weinidog a'r Prif Chwip, ynglŷn â thoiledau 'Mannau Newid' (Changing Places). Rwy'n ymateb am fod Rheoliadau Adeiladu a Chynllunio yn fy mhortffolio i.

Mae Polisi Cynllunio Cymru yn cael ei ategu gan ganllawiau sy'n annog y rhai sy'n ceisio caniatâd i godi adeiladau masnachol cyhoeddus a newydd i gynnwys cyfleuster toiled Mannau Newid hygyrch yn eu cynlluniau, yn ogystal â thoiledau hygyrch safonol.

Mewn rhai adeiladau mae'r Rheoliadau Adeiladu eisoes yn annog datblygwyr i ddarparu toiled mawr neillryw sy'n cynnwys bwrdd newid ar gyfer oedolion. Fodd bynnag, ar hyn o bryd mae fy swyddogion yn ystyried sut y gellid atgyfnerthu'r ddarpariaeth hon i gynyddu nifer y toiledau Mannau Newid mewn adeiladau cyhoeddus mawr.

Mae'r opsiynau sy'n cael eu hystyried yn cynnwys:

- Gwella'r canllawiau yn Rhan M o'r Rheoliadau Adeiladu (Mynediad at Adeiladau a'r Defnydd ohonynt);
- Sicrhau bod rhagor o doiledau Mannau Newid yn cael eu darparu drwy'r broses gynllunio, lle mae Strategaeth Toiledau awdurdod lleol yn dangos bod angen lleol;

Yn ogystal, rydym yn ystyried ei gwneud yn ofynnol darparu toiledau Mannau Newid mewn rhai prosiectau sy'n derbyn cyllid gan Lywodraeth Cymru.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.Wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Dim ond mewn rhai amgylchiadau lle mae gwaith yn cael ei wneud y mae'r Rheoliadau Adeiladu'n berthnasol. Mae angen i unrhyw newid arfaethedig i'r Rheoliadau Adeiladu gael ei ategu gan gamau gweithredu eraill sydd â'r nod o gynyddu nifer y toiledau Mannau Newid sy'n cael eu darparu.

Pan fyddaf wedi derbyn eu cyngor, byddaf yn gallu ystyried pa newidiadau y dylid eu gwneud i'r canllawiau yn y Rheoliadau Adeiladu. Bydd unrhyw newidiadau'n destun ymgynghoriad cyhoeddus.

Yn gywir,

Julie James AC/AM

Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol
Minister for Housing and Local Government

P-05-927 Changing Places toilet facilities, Correspondence – Petitioner to Committee, 10.12.19

Thank you for your email in conjunction with our petition. The document you sent goes some way to address the issues, but unfortunately not far enough. What we have uncovered is the fact Changing Places are unequally distributed from county to county. For example, Swansea has 7 Changing Places throughout the city, but here in Llanelli we don't have any in town centre, we've recently had one in Pembrey County Park, but that's not convenient if you're planning a theatre trip in Llanelli town centre. For such a large county Carmarthenshire only has 4 Changing Places facilities, 1 in Carmarthen that isn't even fully equipped, so not officially registered on Changing Places website. Tesco in Ammanford has a Changing Places facility, but yet Tesco in Trostre park Llanelli hasn't got one, with such a high footfall we as a group are dumbfounded as to why there isn't one in that area. We have spoken to so many people who can't participate in everyday activities as are too scared to leave home in case they need the toilet. In this day & age this shouldn't be happening. We have spoken to WWT Llanelli Wetlands Centre & they would like to provide a Changing Places facility but are unaware as to whom they turn to for funding. We are aware that there is funding but are confused ourselves as to how the criteria works. We believe this should be made available to businesses & companies that want to be more inclusive to their visitors. Some areas of Wales have higher proportion of Changing Places than others, we believe this is disproportionately unjust. What makes Swansea, for example, more deserving than Llanelli? Where a Town centre doesn't currently have a Changing Places facility, we believe a Mobiloo or a Mobile Changing Places facility needs to be hired in the interim until one is provided. Being encouraged to include Changing Places facility in plans for new builds we believe doesn't go far enough, especially when it's a Public Building. We believe they should be a legal requirement. We know in Carmarthenshire toilet strategy there showed a need for Changing Places facilities. But again, it is very ambiguous as to who is meant to fund them, and how to obtain the funding. We hope our petition will bring this important issue back to the forefront of discussions so that in 2020 we can make Wales a more Inclusive society for all.

Diolch

Llanelli Changing Places Campaign Group

Eitem 2.5

P-05-928 Cael gwared ar y geiriau sy'n hyrwyddo adfer adnoddau olew a nwy o Gynllun Morol Cenedlaethol Cymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Susanna Kenyon, ar ôl casglu 80 o lofnodion ar-lein a 173 ar bapur, sef cyfanswm o 253 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Gan fod eich Llywodraeth bellach wedi datgan argyfwng hinsawdd, gofynnwn y dylid cael gwared ar y geiriau hyn o'r Cynllun Morol drafft: "manteisio i'r graddau mwyaf posibl yn economaidd ar ddatblygu ac adfer adnoddau olew a nwy'r DU er mwyn darparu cyflenwad diogel a dibynadwy o danwyddau ffosil i fusnesau a defnyddwyr yng Nghymru a'r DU".

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Ceredigion
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Deiseb P-05-928: Cael gwared ar y geiriau sy'n hyrwyddo adfer adnoddau olew a nwy o Gynllun Morol Cenedlaethol Cymru

Y Pwyllgor Deisebau | 7 Ionawr 2020
Petitions Committee | 7 January 2020

Cyfeirnod: RS19/11116-4

Rhif y ddeiseb: P-05-928

Teitl y ddeiseb: Cael gwared ar y geiriau sy'n hyrwyddo adfer adnoddau olew a nwy o Gynllun Morol Cenedlaethol Cymru

Geiriad y ddeiseb: Gan fod eich Llywodraeth bellach wedi datgan argyfwng hinsawdd, gofynnwn y dylid cael gwared ar y geiriau hyn o'r Cynllun Morol drafft: "manteisio i'r graddau mwyaf posibl yn economaidd ar ddatblygu ac adfer adnoddau olew a nwy'r DU er mwyn darparu cyflenwad diogel a dibynadwy o danwyddau ffosil i fusnesau a defnyddwyr yng Nghymru a'r DU".

1. Cyflwyniad

Ar 7 Rhagfyr 2017 lansiodd Llywodraeth Cymru ymgyngoriad ar Gynllun Morol Cenedlaethol Cymru drafft. Cafwyd 86 o ymatebion i'r ymgynghoriad. Cyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad hwn ym mis Gorffennaf 2018. Cafodd y cynllun a fabwysiadwyd ei gyhoeddi ar 12 Tachwedd 2019, ochr yn ochr â sawl dogfen arall, gan gynnwys dogfen yn crynhoi'r newidiadau a wnaed.

Un o swyddogaethau allweddol y cynllun morol yw nodi'r polisiau sydd wedi'u llunio ar gyfer datblygu ardal y cynllun morol yn gynaliadwy, a'r polisiau sy'n gysylltiedig â'r broses honno. Mae ardal cynllunio morol Cymru yn cynnwys y rhanbarth ar y glannau a'r môr mawr, sy'n cynnwys oddeutu 32,000 km² o fôr a 2,120 km o forlin.

Mae'r cynllun drafft yn cynnwys nifer o gydrannau allweddol: gweledigaeth; 13 o amcanion; 25 o bolisiau cyffredinol; a 17 o bolisiau ar gyfer y sector. Ffocws y ddeiseb hon yw geiriad yr amcan ar gyfer y sector olew a nwy yn y ***cynllun drafft***:

“Manteisio i'r graddau mwyaf posibl yn economaidd ar ddatblygu ac adfer adnoddau olew a nwy'r DU er mwyn darparu cyflenwad diogel a dibynadwy o danwyddau ffosil i fusnesau a defnyddwyr yng Nghymru a'r DU”.

Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud mai bwriad amcanion y sectorau yn y cynllun drafft yw mynegi cyflwr arfaethedig y sectorau yn y dyfodol a darparu cyd-destun ar gyfer polisiau'r sectorau hynny. Cafodd amcan y sector hwn ei gynnwys yn y cynllun drafft, ochr yn ochr â pholisiau ar gyfer y sector olew a nwy.

Mae amcan y sector olew a nwy, sef yr amcan sydd wedi'i amlygu yn y ddeiseb hon, wedi cael ei newid. Trafodir yr amcan diwygiedig a'r polisiau cysylltiedig yn y papur briffio hwn.

2. Cefndir deddfwriaethol

Sefydlodd ***Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir 2009*** system ar gyfer cynllunio morol ym moroedd y DU. Mae'r Ddeddf yn nodi mai Gweinidogion Cymru yw'r awdurdod cynllunio morol ar gyfer rhanbarthau'r glannau a'r môr mawr yng Nghymru. Fodd bynnag, mae'r broses o reoli gweithgareddau yn nyfroedd Cymru wedi'i rhannu rhwng y swyddogaethau sydd wedi'u datganoli a'r swyddogaethau a gedwir yn ôl gan Lywodraeth y DU. Felly, cafodd y cynllun drafft ei fabwysiadu gyda chytundeb Ysgrifennydd Gwladol y DU dros yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig.

Cafodd ***Datganiad Polisi Morol y DU (yr MPS)*** ei fabwysiadu ym mis Mawrth 2011. Mae'n darparu'r fframwaith ar gyfer paratoi cynlluniau morol yn y DU ac yn darparu'r cyd-destun polisi lefel uchel ar gyfer cynllunio morol. Bwriad yr MPS yw hwyluso'r broses o ddatblygu cynlluniau morol yn unol â gweledigaeth y DU ar gyfer sicrhau cefnforoedd a moroedd glân, iach, diogel, cynhyrchiol a biolegol amrywiol.

Mae'n ofynnol bod cynlluniau morol yn cael eu seilio ar ecosystemau, yn unol â Chyfarwyddeb Fframwaith Strategaeth Forol yr UE 2008 a Chyfarwyddeb Cynllunio Gofodol Morol yr UE 2014, yn ogystal â'r MPS. Mae Rheoliadau Strategaeth Forol 2010 yn diffinio dull sy'n seiliedig ar ecosystemau fel a ganlyn:

- dull sy'n sicrhau bod pwysau cyfunol gweithgareddau dynol o fewn ardal y strategaeth forol yn cael ei gadw o fewn lefelau sy'n gydnaws â chyflawni statws amgylcheddol da; a
- dull nad yw'n peryglu gallu ecosystemau morol i ymateb i newidiadau a achosir gan bobl.

3. Argyfwng hinsawdd

Mae'r ddeiseb hon yn tynnu sylw at ddatganiad Llywodraeth Cymru fod argyfwng hinsawdd yng Nghymru. Ym mis Ebrill 2019, datganodd Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig fod argyfwng hinsawdd yng Nghymru. Nid oes diffiniad swyddogol o argyfwng hinsawdd, ond nod llawer o fannau sy'n datgan bod yna argyfwng hinsawdd yw bod yn niwtral o ran carbon erbyn 2030.

4. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

4.1. Newidiadau i amcan a pholisïau'r sector olew a nwy

Mae amcan y sector a nodwyd yn y ddeiseb hon wedi'i ddiwygio. Cafodd amcan y sector ei aralleirio, ac mae'r amcan diwygiedig wedi'i gynnwys yn y cynllun a fabwysiadwyd, ynghyd ag is-bolisi newydd ar olew a nwy.

4.1.a. Amcan newydd y sector

Yn y cynllun a fabwysiadwyd, dyma amcan newydd y sector olew a nwy:

Gwneud y gorau o echdyniadau cynaliadwy o olew a nwy y DU er mwyn darparu cyflenwad ynni diogel, fforddiadwy a chydnerth i ddefnyddwyr masnachol a domestig tra'n bodloni nodau datgarboneiddio'r DU.

Mae'r crynodeb o'r newidiadau a wnaed, sef y ddogfen a gyhoeddwyd ochr yn ochr â'r cynllun a fabwysiadwyd, yn disgrifio'r newid hwn fel a ganlyn:

Mae Amcan y Sector wedi'i ailffocysu ar sicrhau'r adferiad cynaliadwy mwyaf posibl o olew a nwy, gyda'r naratif sylfaenol yn nodi'r ddibyniaeth barhaus ar olew a nwy wrth gynnal diogelwch ynni'r DU gan danlinellu pwysigrwydd

lliniaru effeithiau amgylcheddol. Mae'r naratif sylfaenol wedi'i ehangu hefyd i nodi nod polisi Llywodraeth Cymru i osgoi parhau i gloddio am danwydd ffosil mewn ardaloedd o dan awdurdodaeth Llywodraeth Cymru

4.1.b. Yr is-bolisi newydd

Mae'r cynllun a fabwysiadwyd hefyd yn cynnwys is-bolisi newydd ar olew a nwy (O&G_01b):

Polisi Llywodraeth Cymru yw osgoi parhau i echdynnu tanwydd ffosil mewn ardaloedd rhynglanwol ac aberoedd a dyfroedd cilfach arfordirol sy'n dod o fewn ardal drwydded ar y tir Cymru. Ni ddylid cefnogi ceisiadau am drwyddedau petrolewm newydd yn yr ardaloedd hyn, oni bai eu bod yn ofynnol ar gyfer diogelwch mwynloddio neu ddibenion gwyddonol. Rhaid i gynigion ar gyfer datblygu ac echdynnu olew a nwy gydag elfennau ar y tir yn yr ardaloedd hyn ddarparu tystiolaeth gadarn a chredadwy i ddangos sut maent yn cydymffurfio â Hierarchaeth Cynllunio Ynni Polisi Cynllunio Cymru, gan gynnwys sut maent yn gwneud cyfraniad angenrheidiol tuag at ddatgarboneiddio'r system ynni.

Mae'r Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd ar gyfer y cynllun yn cynnwys y paragraff a ganlyn am bolisi O&G_01b:

O&G_01b reflects Welsh Government policy and does not support the extraction of fossil fuels in intertidal areas and estuaries and coastal inlet waters that fall within the Welsh onshore licence area. Furthermore, the policy does not provide support for the extraction of oil and gas outside these areas with land-based elements, and any proposal must be compatible with Welsh Government's decarbonisation approach.

Serch hynny, mae polisi O&G_01a, sy'n berthnasol i ddyfroedd y môr mawr a dyfroedd y glannau sy'n destun polisi cenedlaethol Llywodraeth y DU, yn cefnogi datblygiad gweithgareddau olew a nwy. Dywed y polisi hwnnw:

Bydd cynigion ar gyfer echdynnu olew a nwy yn gynaliadwy gan gael y gorau ohono'n economaidd yn cael eu cefnogi pan fyddant yn cydymffurfio ag amcanion y cynllun hwn, ac yn bodloni'n llawn y mesurau diogelu amgylcheddol sydd wedi'u cynnwys yn y prosesau statudol o ddyfarnu trwyddedau cynhyrchu a chymeradwyaethau dilynol sy'n benodol i weithgareddau. Dylai cynigion gydymffurfio â pholisïau cyffredinol perthnasol a pholisïau diogelu'r cynllun hwn ac unrhyw ystyriaethau perthnasol eraill.

4.1.c. Effaith y newidiadau hyn

Cafodd y newidiadau a wnaed i'r cynllun drafft eu sgrinio. Yn ogystal, mewn achosion lle bernir bod hyn y briodol, cawsant eu hasesu fel rhan o arfarniad parhaus o gynaliadwyedd. Roedd y broses hon yn cynnwys asesiadau o'u

cydnawsedd yn erbyn y meini prawf ar newid hinsawdd yn yr arfarniad o gynaliadwyedd, sef “cyfyngu ar achosion ac effeithiau newid yn yr hinsawdd a hyrwyddo ymaddasu”. Cyflwynwyd canlyniadau'r asesiadau hyn mewn Adendwm ar yr Arfarniad o Gynaliadwyedd, a gyhoeddwyd ochr yn ochr â'r cynllun a fabwysiadwyd.

Cafodd amcan newydd y sector olew a nwy ei gategoreiddio fel un a allai fod yn arwyddocaol yn ystod proses sgrinio'r arfarniad o gynaliadwyedd, ac felly cafodd ei ailasesu. Canfu'r asesiad fod y newidiadau a wnaed i'r amcan yn effeithio ar y meini prawf ar newid hinsawdd yn yr arfarniad o gynaliadwyedd. Yn flaenorol, cafodd yr amcan yn y cynllun drafft ei asesu fel un a allai fod yn anghydawns â'r meini prawf ar newid hinsawdd. Yn groes i hynny, roedd yr asesiad o'r amcan newydd *yn nodi elfennau a oedd yn gydnaws ac yn anghydawns* â'r meini prawf ar newid hinsawdd yn yr arfarniad o gynaliadwyedd.

Yn ogystal, barnwyd y gallai'r newidiadau i bolisi O&G_01 ar olew a nwy fod yn arwyddocaol o bosibl. Canfu'r asesiad fod y cam o gynnwys yr is-bolisi, sef O&G_01b, yn newid arfarniad y polisi i gynnwys *mân* effeithiau cadarnhaol ar y meini prawf ar newid hinsawdd (ac eraill). Fodd bynnag, yn ei gyfarwydd, aseswyd fod polisi O&G_01 yn cael effeithiau negyddol cymysg a mân effeithiau cadarnhaol ar newid hinsawdd (gyda pheth ansicrwydd).

4. 2. Datganiad Llywodraeth Cymru

Roedd polisiâu'r sector olew a nwy yn nodwedd allweddol o'r datganiad llafar a wnaed gan Weinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig ar 12 Tachwedd 2019, wrth iddi gyhoeddi bod y cynllun a fabwysiadwyd wedi'i gyhoeddi:

Mae'r cynllun hefyd yn cynnwys cyfeiriadau at bolisiau Llywodraeth y DU lle mae materion wedi'u neilltuo i Lywodraeth y DU. Yn anochel, ceir meysydd lle mae gwrthgyferbyniad rhwng polisi Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU. Mae un maes o'r fath yn ymwneud ag echdynnu olew a nwy. Nod polisi Llywodraeth Cymru yw osgoi rhagor o gloddio a defnyddio tanwyddau ffosil ym mhob ardal yr ydym yn gyfrifol amdani. Gwrthwynebwn yn llwyr unrhyw echdynnu tanwydd ffosil yn y moroedd sy'n amgylchynu Cymru. Yn y cynllun, rydym ni wedi mynd ymhellach na hyn i ddweud, lle mae elfennau tir i unrhyw echdynnu tanwydd ffosil ar y môr—hynny yw, unrhyw elfennau a fyddai'n dod o dan gyfrifoldeb Llywodraeth Cymru—byddwn yn gweithredu ein polisi i osgoi cloddio parhaus ar ffosilau tanwydd, gan ddefnyddio'r holl bwerau sydd ar gael i ni.

Yn ein cynllun, rydym ni hefyd wedi cynnwys manylion polisi Llywodraeth y DU, i'r graddau y mae'n berthnasol i'r moroedd sy'n amgylchynu Cymru. Eu polisi yw manteisio i'r eithaf ar echdynnu tanwydd ffosil yn yr ardaloedd

arfordirol sy'n amgylchynu Cymru. Ni allai'r gwrthgyferbyniad rhwng polisi Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU fod yn fwy amlwg. Er mwyn osgoi unrhyw amheuaeth, hoffwn gofnodi barn Llywodraeth Cymru bod unrhyw bolisi i annog parhau i echdynnu tanwyddau ffosil yn bolisi y byddem yn ei wrthod yn bendant.

4. 3. Llythyr Llywodraeth Cymru at y Pwyllgor hwn

Ar 19 Tachwedd 2019, ysgrifennodd Llywodraeth Cymru at Gadeirydd y Pwyllgor hwn ynghylch y ddeiseb hon. Mae'r llythyr hwn yn ategu'r datganiad llafar a wnaed gan y Gweinidog ar 12 Tachwedd 2019.

2. Camau Gweithredu Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Cynhaliodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru ~~ddadl~~ ar y cynllun drafft ar 9 Ionawr 2018.

Cynhaliodd y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig weithdy i rhanddeiliaid ar 14 Mawrth 2018, a hynny er mwyn trafod y cynllun drafft. Gwnaeth y Pwyllgor 13 o argymhellion ar y cynllun drafft ym mis Ebrill 2018, a chafwyd ymateb gan Lywodraeth Cymru i'r argymhellion hyn ym mis Mehefin 2018.

Yn dilyn y datganiad llafar ar 12 Tachwedd 2019, pan gyhoeddwyd y ffaith bod y cynllun a fabwysiadwyd wedi'i gyhoeddi, gwnaeth Aelodau'r Cynulliad sylwadau ar y datganiad o safbwynt ei gynnwys ar danwydd ffosil. Er enghraifft, dywedodd Andrew RT Davies:

Rwy'n nodi, yn amlwg, y cyfeirio mynych at danwyddau ffosil. Rwy'n credu mai dyna yw cynnwys y pump/chwe pharagraff yn y datganiad cyfan, yn wir. Safbwynt y Llywodraeth yw hynny, ac mae'n debyg y byddwn yn anghytuno ag ef i ryw raddau, ond deallaf pam mae'r Llywodraeth yn mynegi'r farn honno.

Yn ogystal, dywedodd Llyr Gruffydd:

Dwi'n falch o weld y cyfeiriad at echdynnu tanwydd ffosil o'n moroedd. Dwi wedi codi hyn gyda chi yn flaenorol, wrth gwrs. Mae Plaid Cymru yn gwrthwynebu hynny, a dwi'n falch iawn o weld datganiad yn gwneud eich safbwynt chi yn glir ar hynny.

Gofynnodd Huw Irranca-Davies sawl cwestiwn ynghylch y mecanweithiau sydd ar gael i alluogi Llywodraeth Cymru i gyfyngu ar y broses o echdynnu tanwydd ffosil, yn enwedig yn yr ardal alltraeth:

Ac, o ran tanwyddau ffosil—ac rwy'n croesawu'r eglurder a roddir yma yn fawr yn y datganiad hwn—a gaf i ofyn beth yw'r pwerau hynny sydd gan Lywodraeth Cymru i wrthod echdynnu tanwyddau ffosil yn y dyfroedd gwerthfawr hyn, yn enwedig yn y dyfroedd alltraeth? Pwerau dros gyfleusterau ar y tir ac yn agos at y môr, er enghraifft a ddefnyddir i gefnogi ac echdynnu gwasanaethau—fe allem ni ddefnyddio'r rheini—pwerau i ddylanwadu ar Lywodraeth San Steffan yn unol â Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir, sy'n eang ei chwmpas, ac sy'n rhoi dyletswyddau ar bedair Llywodraeth a gweinyddiaeth y DU i siarad â'i gilydd a chynllunio'n briodol gyda'i gilydd. Beth yw safbwynt Llywodraeth Iwerddon ar danwyddau ffosil, ac a allwn ni weithio gyda nhw? Beth mae Deddf y môr yn galluogi Llywodraeth Cymru i'w wneud o ran gallu lleisio barn am y dyfroedd alltraeth hyn? Ac, ar hyn o bryd, beth yw safbwynt yr UE o ran echdynnu tanwyddau ffosil yno?

Atebodd y Gweinidog:

O ran y tanwyddau ffosil a'r olew a'r nwy, roeddwn i eisïau bod yn glir iawn ynglŷn â'r gwahaniaethau rhwng y ddwy Lywodraeth. Fodd bynnag, mae cydsynio i echdynnu olew a nwy yn fater a gadwyd yn ôl i Lywodraeth y DU yn y rhan fwyaf o foroedd Cymru, fel y gŵyr yr Aelod, ond rydym ni'n gyfrifol am gadwraeth natur, rydym ni'n gyfrifol am ddiogelu'r amgylchedd, a dyna pam ein bod wedi sefydlu ystod eang o fesurau i sicrhau bod y camau diogelu hynny yn eu lle. Cyfarfûm â'r Gweinidog dros liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd yn Iwerddon pan oeddwn yn y gynhadledd ar ynni'r môr. Roedd hwn yn fater a drafodwyd yn gyffredinol, ond credaf fod angen inni sicrhau, yr holl wledydd y siaradais â nhw am y trefniadau trawsffiniol hynny, ein bod yn gwybod yn union ym mhle y mae'r pwerau gennym ni a beth y gallwn ni ei wneud gyda'r pwerau hynny. Fel y dywedaf, mae trwyddedu datblygu petroliwm ar y môr yn swyddogaeth a gadwyd yn ôl, ond credaf fod Llywodraeth y DU yn gwbl sicr ynghylch ein safbwynt.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.

Eich cyf/Your ref P-05-928
Ein cyf/Our ref LG/07371/19

Janet Finch-Saunders AC
Cadeirydd y Pwyllgor Deisebau

Government.Committee.Business@gov.wales

19 Tachwedd 2019

Annwyl Janet

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 6 Tachwedd am y ddeiseb ynghylch Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru.

Cyhoeddod ni ein Cynllun Morol Cenedlaethol cyntaf ar 12 Tachwedd, yn nodi polisi Llywodraeth Cymru ar ddatblygu'n moroedd yn gynaliadwy am yr 20 mlynedd nesaf. Mae'r Cynllun Morol yn ymwneud â swyddogaethau datganoledig a swyddogaethau sydd wedi'u cadw.

Defnyddio technoleg adnewyddadwy forol yw un o flaenoriaethau strategol y Cynllun Morol Cenedlaethol. Mae ynni adnewyddadwy'n para'n rhan hollbwysig o'n gweledigaeth ar gyfer dyfodol mwy cynaliadwy i Gymru. I sicrhau ynni carbon isel fforddiadwy, rhaid wrth gymysgedd o dechnolegau o fathau a maint gwahanol, o rai cymunedol i brosiectau mawr a byddwn yn gweithio gyda'n rhanddeiliaid i gael hyd i ffyrdd i wneud Cymru'n wlad ynni carbon isel.

Ers yr ymgynghoriad y llynedd ar ein Cynllun Morol Cenedlaethol drafft, mae fy swyddogion wedi adolygu'r cynllun i adlewyrchu'n polisi o osgoi codi rhagor o danwyddau ffosil ar dir ac ym mor Cymru, lle bo Llywodraeth Cymru'n gyfrifol am drwyddedu. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i newid i system ynni carbon isel, gyda'r nod tymor hir o dynnu tanwyddau ffosil o'r cymysgedd ynni tra'n cadw'r effeithiau economaidd mor fach â phosib a rhoi eglurder i fuddsoddwyr gan eu hannog i fuddsoddi mewn dewisiadau carbon isel.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 84

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae'r cyfrifoldeb am roi trwyddedau ar gyfer chwilio a chodi petrolewm yn swyddogaeth gadw, gydag Awdurdod Olew a Nwy'r DU yn gyfrifol am roi trwyddedau a'r Rheoleidddydd Petrolewm Alldraeth dros yr Amgylchedd a Datgomisiynu yn gyfrifol am reoleiddio amgylcheddol.

Yn fy Natganiad Llafar i'r Senedd, dywedais yn glir bod meysydd ym mholisi Llywodraeth Cymru a pholisi Llywodraeth y DU yn gwahaniaethu - ac un o'r rheini yw codi olew a nwy. Polisi Llywodraeth Cymru yw osgoi codi a defnyddio rhagor o danwyddau ffosil ym mhob maes rydym yn gyfrifol amdano. Rydym yn gwrthwynebu'n chwynn codi unrhyw danwyddau ffosil yn y moroedd o amgylch Cymru.

Mae Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru felly yn cynnwys cymal sy'n nodi bod angen i unrhyw gynnig i godi olew a nwy yn yr ardal forol sydd ag angen seilwaith ar dir arno fod yn gydnaws â'n nod datgarboneiddio, gyda'r bwriad o ddefnyddio swyddogaethau polisi Llywodraeth Cymru i'r graddau eithaf posibl i atal codi tanwyddau ffosil ym moroedd Cymru.

Rwy'n ymwybodol o'r ddeiseb ac rwyf wedi derbyn llythyr oddi wrth Susanna Kenyon am hyn.

Lesley Griffiths AC/AM

Gweinidog yr Amgylchedd a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

P-05-928 Remove the words which promote the recovery of oil and gas resource from the Welsh National Marine Plan, Correspondence – Petitioner to Committee, 11.12.19

We were very encouraged by the Welsh Government's very clear statement of opposition to the extraction of fossil fuels.

We look forward to having offshore powers in Wales and would like WG to put pressure on the UK government to devolve the licensing of oil and gas offshore to the WG. We must continue to challenge the fact that in the UK the oil and gas Authority still has the mandate -and is incentivized - to push for maximum economic exploitation of carbon reserves.

On page 2 of her letter, Lesley Griffiths refers to Wales' "decarbonization approach". This must be speeded up and is too ambiguous.

We wonder how WG is scaling that pathway - if "business as usual" and economic growth continues, so will energy consumption and therefore carbon emissions if that 67% reduction (set out in your Climate Change Regulations of 2018) is based on total emissions in 2040 rather than, say, carbon emissions in 2018. We understand that the world economy may triple by 2050, so that renewables will not keep pace with demand; yet renewables must replace fossil energy or as we know, we will not leave a habitable planet to our children.

Once again, we are so grateful to you and your team for making this process easy for us.

P-05-839 Dylid troi canllawiau Sefydliad Iechyd y Byd ynghylch llygredd aer yn gyfraith yng Nghymru a chyflwyno Deddf Aer Glân newydd i Gymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan British Heart Foundation Cymru, ar ôl casglu 688 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar i Gynulliad Cenedlaethol Cymru annog Llywodraeth Cymru i droi canllawiau Sefydliad Iechyd y Byd (WHO) ynghylch llygredd aer yn gyfraith yng Nghymru, a chyflwyno Deddf Aer Glân newydd i Gymru.

Nid yw'r terfynau cyfreithiol presennol ar gyfer ansawdd aer yng Nghymru yn diogelu iechyd. Mae terfynau'r UE, a ddefnyddir gan Lywodraeth y DU a chan Lywodraeth Cymru, yr un fath â'r terfynau canllaw uchaf a argymhellir gan y WHO ar gyfer nitrogen deuocsid (NO₂), ond maent yn llai llym na throthwy'r WHO ar gyfer llygryddion eraill sy'n niweidiol i iechyd megis deunydd gronynnol mân (PM_{2.5}).

Mae Sefydliad Prydeinig y Galon Cymru yn galw ar i Lywodraeth Cymru droi canllawiau'r WHO yn gyfraith yng Nghymru, a hynny drwy gyflwyno Deddf Aer Glân newydd i Gymru a fyddai'n mynd i'r afael â phrif ffynonellau llygredd aer a sicrhau bod pawb, o'r Llywodraeth a llywodraeth leol i fusnesau a'r cyhoedd, yn cydweithio i fynd i'r afael â'r argyfwng iechyd brys hwn.

Gwybodaeth Ychwanegol

Ymchwil a ariannwyd gan Sefydliad Prydeinig y Galon oedd yr ymchwil gyntaf i brofi bod dod i gysylltiad ag aer o ansawdd gwael yn y tymor byr a'r tymor hir yn gallu achosi problemau cardiofasgwlaidd difrifol a'u gwneud yn waeth. Cadarnhaodd ein hymchwil fod cysylltiad clir rhwng clefyd cardiofasgwlaidd a dod i gysylltiad â gronynnau tra mân PM_{2.5}, a bod anadlu gronynnau mân yn gallu cynyddu'r risg i grwpiau bregus o gael trawiad ar y galon neu strôc o fewn 24 awr.

Amcangyfrifodd Iechyd Cyhoeddus Cymru fod llygredd aer ym 2017 yn cyfrannu at 2,000 o farwolaethau cynnar yng Nghymru. Gorchynnwyd i Lywodraeth Cymru fynd i'r afael â lefelau anghyfreithlon o nitrogen deuocsid, ond nid oes eto gynllun i fynd i'r afael â deunydd gronynnol, ac ychydig iawn

o fanylion sydd ynghylch sut y bydd y Llywodraeth yn gwella'r gwaith monitro llygryddion ledled Cymru.

Byddai Deddf Aer Glân newydd i Gymru yn:

- Sicrhau bod cyfraith Cymru yn defnyddio canllawiau'r WHO ar gyfer llygredd aer;
- Cyflwyno *ffioedd* Barthau Aer Glân mewn ardaloedd sy'n torri neu sy'n agos at y terfynau ar gyfer nitrogen deuocsid a deunydd gronynnol, a neilltuo'r arian ar gyfer gwella ansawdd yr aer ymhellach;
- Sicrhau bod seilwaith a thechnoleg ar waith fel y gallai mwy o bobl ddefnyddio Cerbydau Allyriadau Tra Isel a thrafnidiaeth gyhoeddus;
- Buddsoddi mewn gwell monitro llygredd ledled Cymru, a sicrhau bod gwybodaeth am y risgiau i iechyd ar gael i grwpiau bregus;
- Codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o effaith llosgi coed yn y cartref ac o'r camau y gellir eu cymryd i'w lleihau.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Canol Caerdydd
- Canol De Cymru

Lesley Griffiths AC/AM
Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-04-839
Ein cyf/Our ref LG/07474/19

Janet Finch-Saunders AM
Chair of the Petitions Committee

Government.Committee.Business@gov.wales

November 2019

Dear Janet

Thank you for your letter of 19 November, regarding Petition P-04-839 which asks for adoption of World Health Organisation (WHO) Guidelines and introduction of a Clean Air Act for Wales.

Welsh Government will consult on the Clean Air Plan for Wales this December, with a view to publishing the final Plan in spring 2020. The aim of the Clean Air Plan for Wales is to improve air quality to reduce the burden of poor air on human health, biodiversity, the natural environment and the economy in Wales.

The publication of the Plan was delayed to ensure we had robust evidence to understand the air pollution challenge and remedial actions required to improve air quality in Wales. We have also had to place a focus on managing immediate challenges such as addressing exceedances of nitrogen dioxide in Wales and ensuring preparedness for Brexit.

The Plan will support delivery of the Prosperity for All commitment to reduce emissions and deliver vital improvements in air quality to support healthier communities and better environments. It is also our first step to delivering a Clean Air Act for Wales.

You will be aware, the First Minister identified the development a new Clean Air Act in his leadership Manifesto to ensure our children can go to school, be active and play outside safely without fear of respiratory problems, such as asthma, because of pollution levels in some of our towns and cities.

The Clean Air Plan will provide further detail around our approach to delivering the Clean Air Act. A project is in development to ensure we have an Act which enhances existing legislation and brings forward new legislation to deliver air quality improvements in Wales.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@lyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

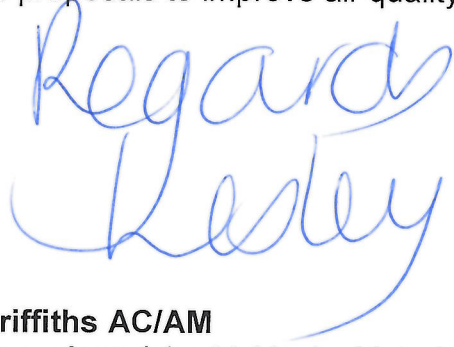
Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 89

The aim of the Act will be to deliver the First Ministers' Manifesto commitment and reduce the burden of poor air quality on human health, our economy, biodiversity and the natural environment. The Act may also support wider actions to address the climate emergency and support environmental growth.

We intend to consult on and publish a White Paper before the end of this Assembly Term on legislative proposals to improve air quality in Wales.

A handwritten signature in blue ink that reads "Regards Lesley". The word "Regards" is written in a cursive style, and "Lesley" is written below it in a similar cursive style.

Lesley Griffiths AC/AM

Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

British Heart Foundation Cymru Petition

Response to Minister's Letter to the Petitions Committee 26 November 2019

10 December 2019

Dear Committee,

We are pleased that the Minister has set out the details for the Clean Air Plan which we note has been published today.

We will certainly take the time to respond to the consultation and hope that the final plan will enable the necessary, bold action which is required to improve public health from the unnecessary burden of air pollution.

However, we are disappointed at the timescales given for the introduction of a Clean Air Act. Whilst we understand the importance of consulting and ensuring effective and robust legislation is produced in a timetable which allows for scrutiny, the production of a White Paper before the 2021 Welsh elections is a blow to the many people who experience poor health due to air pollution.

Any number of things, including a change of Government could lead to the White Paper not continuing its progression into a Bill in the Sixth Assembly, and we feel that an Act is imperative to ensure the priority of resources to tackling such an important health crisis.

We would echo the calls of the Chair of the Cross Party Group on A Clean Air Act today in Plenary, who called for an extra sitting day for the rest of the Assembly Term to deliver this pivotal legislation.

We hope that the Committee also feels that the importance of delivering a Clean Air Act in Wales prior to Summer 2021 is a matter of great importance.

As ever, we are happy to answer any further questions the committee may have on this issue.

A handwritten signature in black ink that reads 'Emma Henwood'.

Emma Henwood

Policy and Public Affairs Manager
BHF Cymru

Eitem 3.2

P-05-842 Rhowch lais i bobl ifanc yn y broses o gomisiynu gwasanaethau lleol yng Nghymru

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Changing Minds Campaign Group, wedi iddi gasglu 1,387 o lofnodion ar-lein a 2,865 ar bapur, sef cyfanswm o 4,252 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i gydnabod y ffaith nad yw'r lefel bresennol o gyfranogiad pobl ifanc yn y broses o gomisiynu gwasanaethau yn caniatáu i grwpiau ymylol gael eu cynnwys yn y broses honno. Rydym yn gofyn am adolygiad o'r polisïau a'r canllawiau sydd ar waith, ynghyd ag argymhelliad bod canllawiau newydd gorfodol ar waith ar gyfer gwasanaethau a gomisiynir ar gyfer pobl ifanc.

Mae angen i holl bobl ifanc Cymru gael y cyfle i leisio barn a rhannu eu profiadau mewn modd ystyrlon, a hynny at ddibenion llunio'r gwasanaethau sydd ar gael i'w cefnogi. Rydym yn gofyn i chi gefnogi'r broses o hyrwyddo newidiadau a fydd yn arwain at gyflawni'r nod hwn. Fel pobl ifanc, rhaid inni gael y cyfle i rannu ein syniadau a'n safbwyntiau ynghylch y prosiectau y mae arnom eu hangen yn ein hardaloedd ni.

Ar hyn o bryd, dim ond cynghorau/fforymau ieuenctid sy'n destun ymgynghoriadau, ac nid yw'r drefn hon yn cynrychioli'r rheini sy'n ei chael yn anodd bod yn rhan o fforymau o'r fath, fel yr un o bob pump o oedolion ifanc sydd ag anhwylder iechyd meddwl y gellir gwneud diagnosis ohono. Mae angen llwyfan ar y bobl ifanc hynny na fyddant, o bosibl, yn gallu cymryd rhan yn y cynlluniau presennol yn sgil eu problemau iechyd meddwl, er mwyn iddynt gael cyfle i leisio barn ar wasanaethau a phrosiectau sy'n effeithio arnynt yn uniongyrchol.

Rydym yn grŵp o bobl ifanc sydd wedi bod yn rhan o'r Prosiect Newid Meddyliu, sy'n cael ei gydlynu gan sefydliad Newport Mind. Disgwylir i'r prosiect hwn gollu arian ym mis Tachwedd. Yn sgil y sefyllfa hon, rydym wedi bod yn dysgu am y broses gomisiynu, sydd wedi arwain at greu'r ddeiseb hon ac i'n hymgyrch ehangach, sef #changeit. Bydd cynnwys pobl ifanc â phroblemau iechyd meddwl yn uniongyrchol y

broses gomisiynu yn hwyluso'r broses o deilwra gwasanaethau ac yn gwella hyder y bobl a dargedir gan y gwasanaethau a ddarperir.

"Roedd y cyfle i gyfrannu at y prosiect hwn yn gyfle imi wir ddeall pryderon pobl ifanc a'r problemau y maent yn eu hwynebu. Heb fod y pryderon hyn yn cael eu codi a'u cynnwys wrth lansio unrhyw bolisi sy'n effeithio ar bobl ifanc, bydd unrhyw fenter sy'n effeithio arnynt yn ddiffygiol".

Gwybodaeth Ychwanegol

Mae'r ddogfen 'Dull Gweithredu Seiliedig ar Hawliau Plant yng Nghymru' gan Gomisiynydd Plant Cymru yn fframwaith ar gyfer ymgorffori hawliau plant mewn gwasanaethau sy'n ymwneud â phobl ifanc. Mae'r rhain yn ganllawiau, ac felly nid ydynt yn orfodol. Maent yn seiliedig ar Erthygl 12 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (UNCRC), sy'n amlinellu hawl plant i fod yn rhan o greu a gweithredu polisiau—yn enwedig y rhai sy'n effeithio ar eu demograffig nhw.

Mae Adroddiad Blynyddol Comisiynydd Plant Cymru ar gyfer 2016/2017 (yr Adroddiad) yn tynnu sylw penodol at y ffaith bod y Comisiynydd yn dymuno gweld pobl ifanc yn cael eu hintegreiddio yn y broses gomisiynu i raddau mwy helaeth.

Mae'r canllawiau cyfredol ar gyfer cyfranogiad pobl ifanc yng Nghymru wedi'u cynnwys yn nogfen 'Cyfranogiad Plant a Phobl Ifanc yng Nghymru Arfer Da 2016', ymhlith pethau eraill. Mae'r saith 'safon graidd' sydd wedi'u nodi yn y canllaw yn gamau cychwynnol ardderchog.

O ran y safonau a'r dulliau hyn, er eu bod yn cael eu bodloni'n rhannol mewn rhai awdurdodau yng Nghymru, mae'r ffaith nad ydynt yn orfodol yn golygu nad ydynt yn ddigonol ar gyfer sicrhau atebolrwydd ynghylch yr holl wasanaethau sy'n ymwneud â phobl ifanc.

Rydym yn ceisio sicrhau bod gan bobl ifanc o grwpiau ymylol lais yn y broses o wneud penderfyniadau, yn ogystal â sicrhau bod y gwasanaethau sy'n cael eu darparu ar gyfer pobl ifanc ledled Cymru o safon ragorol a chyson. Mae ein deiseb yn cyd-fynd ag Argymhelliad 10 o'r adroddiad 'Cadernid Meddwl', sy'n tynnu sylw at lefelau'r gwasanaethau iechyd meddwl sy'n cael

eu darparu i bobl ifanc ar hyn o bryd, ac yn ategu'r gwaith a wneir gan y Rhaglen Law yn Llaw at Blant a Phobl Ifanc.

Heb newid y canllawiau presennol, bydd pobl ifanc ledled Cymru yn parhau i gael eu gwthio i'r cyrion. Yn benodol, bydd y rhai sydd â phroblemau iechyd meddwl neu anghenion ychwanegol, sef y rhai nad ydynt, o bosibl, yn gallu cymryd rhan yn y mentrau cyfranogiad ieuenctid cyfyngedig sydd ar gael ar hyn o bryd, yn parhau i'w chael yn anodd lleisio barn.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Casnewydd
- Dwyrain De Cymru

Ein cyf/Our ref VG/07968/19

Janet Finch-Saunders AM
Chair, Petitions Committee
National Assembly for Wales
Ty Hywel
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

Government.Committee.Business@gov.wales

22 November 2019

Dear Janet,

Thank you for your letter of 30 September regarding the Petition P-05-842 – Give young people a voice when commissioning local services in Wales.

Enhancing Equality and Human Rights in Wales

In response to calls from many stakeholders for Welsh Government to take action to safeguard equality and human rights, particularly in the context of Brexit, several strands of work are being taken forward:

- Commencing the socio-economic duty in Part One of the Equality Act 2010, to require certain Welsh public bodies to consider the impact of their strategic decisions on the poorest people and groups.
- Reviewing the Welsh Specific Duties (currently set out under the 2011 Regulations) under the Public Sector Equality Duty (PSED), to ensure they are up to date, proportionate and effective.
- Working closely with the Equality and Human Rights Commission (EHRC) in Wales to review PSED monitoring and reporting arrangements, so that equality data and reports from Welsh public bodies are easy to find and understand.
- Commissioning research on wider options to strengthen and advance equality and human rights in Wales, which, among other things, will consider the possible incorporation of UN conventions into Welsh law and whether there may be a need for fresh legislation, such as a Human Rights Bill for Wales. This research is expected to report by the end of 2020.
- All of these strands of work are being overseen by a Strengthening and Advancing Equality and Human Rights Ministerial steering group chaired by the Deputy Minister and Chief Whip.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

- The Steering Group consists of key stakeholders and is chaired by the Deputy Minister and Chief Whip. The Deputy Minister and Chief Whip has been asked to agree that two members of the Youth Parliament be invited to sit on the working group to ensure that young people have a voice in this ground breaking piece of Human Rights legislation.

In addition to this, action is being undertaken to promote equality in relation to the Protected Characteristics set out in the Equality Act 2010, for example, the Gender Equality Review, the Action on Disability: The Right to Independent Living' Framework, and the overarching Welsh Government Strategic Equality Action Plan 2020-2024 (taking account of the Equality and Human Rights Commission's "Is Wales Fairer? 2018") which is currently out to consultation.

Focussing on Gender equality for a moment, we already have world-leading equalities legislation in place with progress made. The Welsh Government is committed to work to improve the lives of women and girls and achieve equality of opportunity for all.

All of these strands of work are being overseen by a Ministerial Steering Group, chaired by the Deputy Minister and Chief Whip, which brings together a range of key stakeholders to monitor and advise on progress. This Group is due to meet next on 14 November.

I have noted your request that I express the Committee's support for the petitioners call for a statutory requirement to include children and young people in the commissioning of children and young people's services.

However, I must refer you to the provisions that are already in place to promote and facilitate the participation of children in decisions made by local authorities which might affect them under section 12 of the Children and Families (Wales) Measure 2010. This Measure provides that a local authority must make such arrangements as it considers suitable to promote and facilitate participation by children in decisions of the authority which might affect them.

There is also statutory guidance issued under s.17(3) with regards to 'Children and young people's participation' Shared Purpose: Shared Future Shared Purpose 3 : Collective Roles (Public Service Boards)- Annex B (S17.(3) of the Children and Families (Wales) Measure 2010 requires a local authority exercising its function under S.12 to have regard to any guidance given from time to time by the Welsh Ministers) which imposes expectations upon local authorities relating to the participation and involvement of young people as part of the local authorities 'policies, services and wider citizen engagement'.

The Petitions Committee might wish to note that the Welsh Government funded event being held on 20 November to celebrate the 30th anniversary of the United Nations Convention on the Rights of the Child in partnership with the Children's Rights Advisory Group¹ and in which has been developed in close partnership with young people, will have participation as its main theme. Six public sector organisations will receive the new kite mark demonstrating their commitment to participation. We hope these best practice examples will help to demonstrate the many benefits of participation and also how best to achieve it within the current legislative landscape.

¹ The Welsh Government works collaboratively with a number of organisations who are instrumental in providing expertise and advice on the implementation of the Rights of Children and Young Persons (Wales) Measure 2011, and how children's human rights may be given better effect in Wales. The standing members of CRAG are Children and Families Division (Welsh Government), Children in Wales, Office of the Children's Commissioner for Wales, Wales Observatory on Human Rights of Children and UNICEF.

I hope this is helpful.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink that reads "Vaughan Gething". The signature is written in a cursive style with a large initial 'V' and a long, sweeping tail on the 'g'.

Vaughan Gething AC/AM

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Janet Finch-Saunders AM
Chair – Petitions Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
CF99 1NA

Dear Ms. Saunders,

We are writing in response to Mr Gething's letter to the Petitions Committee dated 22 November 2019.

Firstly, we'd like to thank Mr Gething for his response, and we would like to thank the Petitions Committee for their continued work on this petition.

In regard to the 2010 measure and the 2010 statutory guidance mentioned by Mr Gething we feel that they have been ineffective in ensuring children and young people's voices are included in the commissioning and delivery of services. This is the reason we have submitted our petition. We strongly believe that because the guidance is not mandatory there is a difference between the experiences of young people in different local authorities, especially marginalised groups.

All children and young people have a right to have their voices heard and to have access to information on things that might affect them. Right now there is an inequality amongst young people's experiences.

We appreciate Mr Gething's correspondence however we feel that once again he has failed to meet the points we cover in our petition. We believe that the work he is describing does not meet the standards of change we expect to see happen as a result of our petition. We expect to see a statutory duty for young people to be consulted when commissioning new services for young people, rather than the current guidelines that Mr Gething refers to in his response.

Once again if we can provide any further assistance please do not hesitate to ask.

Kind regards,

The #Changeit Campaign Group

P-05-856 Rhaid gwahardd gwerthu cŵn bach gan siopau anifeiliaid anwes a phob gwerthwr trydydd parti masnachol yng Nghymru (Cyfraith Lucy)

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan C.A.R.I.A.D., ar ôl casglu 11,195 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i weithredu gwaharddiad ar werthu cŵn bach gan siopau anifeiliaid anwes a phob gwerthwr trydydd parti masnachol.

Mae gwaharddiad ar werthu cŵn bach gan drydydd partion am elw wedi'i enwi'n 'Cyfraith Lucy' ac fe'i cyhoeddwyd yn ddiweddar yn Lloegr. Mae cefnogaeth enfawr gan y cyhoedd, y cyfryngau ac ar draws y pleidiau i Gyfraith Lucy, ac rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i gyflwyno Cyfraith Lucy yng Nghymru fel mater o frys.

Mae tynnu cŵn bach oddi ar eu mamau i'w gwerthu yn aml yn creu cŵn sâl, trist, wedi'u trawmateiddio, sy'n camweithredu. Dylid gallu gweld cŵn bach gyda'u mam yn y lle y cawsant eu geni. Mae eu cludo i le gwahanol ar gyfer eu gwerthu yn niweidiol o ran eu lles. Nid yw rheoleiddio gwerthu cŵn bach yn fasnachol gan drydydd partion yn effeithiol i atal niwed iddynt, ac felly mae gwaharddiad yn angenrheidiol er lles cŵn bach.

Caiff cŵn bridio a gedwir mewn ffermydd cŵn bach eu cuddio o olwg y cyhoedd ac yn aml maent yn dioddef trawma corfforol a seicolegol am flynyddoedd. Mae rheoleiddio gwerthu cŵn bach yn fasnachol gan drydydd partion yn aneffeithiol o ran atal niwed i gŵn bridio ac mae gwaharddiad ar drydydd partion ar werthu cŵn felly yn angenrheidiol er eu lles.

Byddai gwaharddiad ar werthu cŵn bach gan drydydd partion yn cael effaith gadarnhaol ar gŵn bridio, ac yn sicrhau eu bod yn weladwy, a byddai'n galluogi'r cyhoedd i weithredu ar gyngor arfer gorau i weld ci bach gyda'r fam ble y'i ganwyd.

Hefyd, ar hyn o bryd mae rhai pobl sy'n ffermio cŵn bach heb drwydded, a smyglwyr cŵn bach, yn defnyddio trydydd partion trwyddedig i werthu eu cŵn bach, ac mae hyn yn ei gwneud yn bosibl iddynt weithredu heb gael eu dal, a heb i awdurdodau lleol fonitro iechyd a lles cŵn bridio a chŵn bach. Mae rheoleiddio gwerthu cŵn bach yn fasnachol gan drydydd parti yn

anefeithiol wrth atal ffermio cŵn bach yn anghyfreithlon a smyglwyr cŵn bach, ac felly mae angen gwaharddiad ar drydydd partion o ran gwerthu cŵn, i ddiogelu cŵn, cŵn bach a'r cyhoedd, yn ogystal ag i atal gweithgarwch troseddol.

Nid oes dim manteision lles o werthu cŵn bach drwy werthwyr masnachol. Mae'r arfer hwn dim ond yn golygu bod cŵn bridio yn cael eu cadw o lygad y cyhoedd. Yn ogystal â phryderon am les anifeiliaid, mae gwerthiant gan drydydd partion yn creu risgiau ychwanegol i iechyd a diogelwch y cyhoedd.

Mae gwerthiant cŵn bach yn uniongyrchol gan fridwyr neu ganolfannau achub cŵn adnabyddus yn amddiffyn pob parti, yn sgîl rhagor o dryloywder ac atebolrwydd. Gallai gwaharddiad ar fargeinio am gŵn bach er elw godi safonau iechyd a lles ar gyfer cŵn bridio a chŵn bach, yn ogystal â darparu diogelwch y mae mawr ei angen ar gyfer y cyhoedd.

Mae gweithredu Cyfraith Lucy yng Nghymru hefyd yn hanfodol i fynd i'r afael â'r difrod a wnaed i enw da Cymru, sy'n parhau i gael ei gydnabod fel canolbwynt o ran ffermio cŵn bach yn y Deyrnas Unedig.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Pen-y-bont ar Ogwr
- Gorllewin De Cymru

P-05-915 Galwad am well gorfodaeth o ffermydd cŵn bach yng Nghymru
Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Laura Clays, ar ôl casglu cyfanswm o 112 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Yn dilyn y ffilmiau brawychus o ffermydd cŵn bach yng Nghymru, mae angen i ni weld gwell gorfodaeth o drwyddedu ffermydd cŵn bach gan gynghorau lleol yng Nghymru.

Argymhellion:

Cau ffermydd cŵn bach sydd ddim yn bodloni'r meini prawf gofynnol
Erlyn ffermydd cŵn bach sy'n rhoi lles anifeiliaid mewn perygl
Gwell tryloywder o ymweliadau wedi'u rheoleiddio – dylai fod cofnodion cyhoeddus fel y rhai a gyhoeddir gan yr Asiantaeth Safonau Bwyd ar sgoriau hylendid bwyta. Dylai'r cyhoedd allu adolygu'r cofnodion arolygu.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Alun a Glannau Dyfrdwy
- Gogledd Cymru

Lesley Griffiths AC/AM
Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-856
Ein cyf/Our ref LG/07473/19

Janet Finch-Saunders AM
Chair of the Petitions Committee

Government.Committee.Business@gov.wales

26 November 2019

Dear Janet

Thank you for your letter of 19 November regarding the Petition P-05-856 to ban the sale of puppies by pet shops and all commercial 3rd party dealers in Wales.

Following the Wales Animal Health and Welfare Framework Groups offer of help to review the dog breeding regulations, the Task and Finish Group are in the process of engaging with a range of stakeholders to draw on their expertise, and a final report will be submitted for my consideration at the end of December.

The Chief Veterinary Officer met with Local Authorities to discuss the existing Regulations and any barriers to enforcement. The meeting took place on the 12 November and the Welsh Local Government Association was represented also. I have been advised the meeting was very productive and my officials are considering the next steps.

Additionally, we are developing a campaign aimed at prospective puppy purchasers highlighting the importance of sourcing responsibly which will be launched early in the New Year.

Regards

Lesley

Lesley Griffiths AC/AM
Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 102

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

P-05-869 Datgan Argyfwng Hinsawdd a gosod targedau di-garbon ym mhob polisi

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Matthew Misiak, ar ôl casglu 4,958 o lofnodion ar-lein a 1,190 ar bapur – cyfanswm o 6,148 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i:

1. Ddatgan Argyfwng Hinsawdd.
2. Sicrhau bod yr holl bolisiâu presennol ac yn y dyfodol yn gyson â'r ymgyrch i osgoi newid pellach yn yr hinsawdd a chwymp ecolegol.
3. Deddfu mesurau polisi cyfreithiol i leihau allyriadau carbon i net sero erbyn 2025 a lleihau lefelau defnydd.
4. Gweithredu Cynulliad Dinasyddion Cymru i oruchwyllo'r newidiadau.

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddatgan Argyfwng Hinsawdd ar unwaith, ac ymrwmo i weithredu'r camau sy'n weddill erbyn mis Mehefin 2019.

Rhaid i dargedau Llywodraeth Cymru ar gyfer sector cyhoeddus di-garbon gael eu defnyddio fel catalydd i sbarduno datgarboneiddio cyflym yn y sector preifat drwy gaffael, trethi a chymhorthdal. Ledled y DU, mae ugain cyngor dinas, tref a sir eisoes wedi datgan Argyfwng Hinsawdd, gan gynnwys Powys a Machynlleth. Rhaid i ddinasyddion fod yn rhan er mwyn sicrhau bod y newid angenrheidiol yn cael ei wneud ar draws gymdeithas, fel y dangoswyd ym model Sortition o ddemocratiaeth gyfranogol. Ymhlith y mentrau y gellir creu partneriaeth â nhw mae: The Climate Mobilization; Beyond Zero Emissions; Rapid Transition Alliance; Green New Deal Group; One Million Climate Jobs; The Breakthrough Institute; a Zero Carbon Britain.

Gwybodaeth ychwanegol:

Mae Panel Rhynglywodraethol y Cenhedloedd Unedig ar Newid Hinsawdd wedi rhybuddio bod gennym 12 mlynedd i wneud y newidiadau angenrheidiol i gyfyngu ar gynnydd mewn tymheredd byd-eang o 1.5°C. Bydd methiant i weithredu yn golygu cynnydd sylweddol a chyflymach yn

lefelau'r môr a llifogydd, newidiadau eithafol a sydyn i batrymau tywydd, methiant cnwd, a rhywogaethau o blanhigion, pryfed ac anifeiliaid yn darfod. Yn anochel, bydd hyn yn arwain at amharu economaidd byd-eang ac argyfwng dyngarol. Bydd hefyd yn effeithio'n andwyol ar les pobl Cymru a biliynau o bobl eraill. Y llynedd, dywedodd Syr David Attenborough:

"Ar hyn o bryd, rydym yn wynebu argyfwng a wnaed gan ddyn ar raddfa fyd-eang. Ein bygythiad mwyaf mewn miloedd o flynyddoedd. Newid hinsawdd. Os na fyddwn ni'n gweithredu, mae cwmp gwareiddiad a thranc llawer o'n byd naturiol ar y gorwel. Mae pobl y byd wedi siarad. Mae'r neges yn glir. Mae amser yn rhedeg allan."

Mae polisi Datblygu Un Blaned a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn dangos y gall Cymru arwain y ffordd mewn polisi blaengar. Ond nid ydynt yn ysgogi'r llywodraeth i weithredu yn unol â difrifoldeb y sefyllfa. Mae'r consensws gwyddonol yn dangos y raddfa heb ei debyg o weithredu ar y cyd sydd ei angen er mwyn osgoi'r canlyniadau gwaethaf yn y dyfodol agos. Ni allwn ofyn am ddim llai.

Mae pobl ledled y byd yn cael eu hysbrydoli gan fudiad Extinction Rebellion i annog llywodraethau ar bob lefel i wynebu'r her yn sgil newid hinsawdd a chwymp ecolegol. Bydd cenedlaethau'r dyfodol yn ein barnu ar ein dewrder i wneud y newid yr ydym yn gwybod sydd ei angen ar frys. Gweithredwch nawr.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Aberconwy
- Gogledd Cymru

Lesley Griffiths AC/AM
Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-869
Ein cyf/Our ref LG/07147/19

Janet Finch-Saunders AM
Chair of the Petitions Committee

Government.Committee.Business@gov.wales

23 October 2019

Dear Janet

Thank you for your letter of 14 October, regarding Petition P-05-869 Declare a Climate Emergency and fit all policies with zero-carbon targets.

Recognising the seriousness of climate change and in response to declaring a Climate Emergency the Ministerial Task and Finish Group has now been put on a permanent footing. We are establishing the Decarbonisation Cabinet Sub-Committee following the completion of the first phase of the Decarbonisation Programme. During this second phase of the Programme the Sub-Committee's role is to coordinate action, raise ambition and make key decisions from a cross-Government perspective on the actions needed to meet our statutory decarbonisation commitments in Part 2 of the Environment (Wales) Act 2016. Its membership is expanding from the former Group recognising the cross-government responsibility (see Annex A). The Terms of Reference, which will include membership and schedule, will need to be confirmed at the next meeting. I will be happy to share them with you following the meeting.

There are many different ways we can engage with people across Wales. When the First Minister met representatives from Extinction Rebellion (XR) in August he was clear Citizens' Assemblies are most effective when established on a cross-party, parliamentary basis. Independence from government helps ensure the findings have legitimacy. We continue to engage regularly with XR, including inviting them to run workshops at our recent climate change conference, which were well attended and received.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 105

We look forward with interest to the Assembly Commission's response to the Citizens' Assembly report from Gregynog earlier this year. We can see how Citizens' Assemblies could help support the involvement, collaboration and long-term thinking which is at the heart of our well-being legislation and so, if a climate change Citizens' Assembly were established, we would be willing to explore options for supporting its work.

Regards
Lesley

Lesley Griffiths AC/AM

Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Annex A: Proposed membership of the Decarbonisation Cabinet Sub-Committee

- Minister for Environment, Energy and Rural Affairs (Chair)
- Minister for Economy and Transport
- Minister for Finance and Trefnydd
- Minister for Housing and Local Government
- Minister for Health
- Minister for Education
- Counsel General and Brexit Minister
- Deputy Minister for Economy and Transport
- Deputy Minister for Housing and Local Government
- Deputy Minister for Culture, Sport and Tourism
- Deputy Minister and Chief Whip

Eitem 3.6

P-05-877 – Cynllun gwisgoedd ysgol ail-law i blant

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Rachael Mackay (Topaz class, Monnow Primary School), ar ôl casglu cyfanswm o 54 lofnodion.

Geiriad y ddeiseb:

Hoffem ni, plant Ysgol Gynradd Monnow yng Nghasnewydd, weld cynllun gwisgoedd ysgol ail-law yn cael ei sefydlu ym mhob dinas yng Nghymru. Dylai'r cynllun ddarparu gwisgoedd ysgol, esgidiau ac esgidiau rhedeg ar gyfer pob oedran. Byddai hyn yn sicrhau bod pob gan bob plentyn fynediad at wisgoedd ysgol fforddiadwy. Dylai teuluoedd sy'n cael pryddau ysgol am ddim gael blaenoriaeth.

Gwybodaeth ychwanegol:

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Casnewydd
- Dwyrain De Cymru

Eich cyf/Your ref P-05-877
Ein cyf/Our ref KW/07570/19

Janet Finch-Saunders AC
Cadeirydd, y Pwyllgor Deisebau
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

27 Tachwedd 2019

Annwyl Janet Finch-Saunders AC,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 20 Tachwedd ar ran y Pwyllgor Deisebau yn gofyn am ba gefnogaeth ac anogaeth y mae Llywodraeth Cymru yn ei ddarparu, neu'n gallu ei ddarparu i ysgolion a chyrrff eraill sy'n hwyluso neu'n ystyried gweithredu cynlluniau gwisgoedd ysgol ail-law, megis y cynllun sydd ar waith yn Sir Ddinbych.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymgynghori ar ganllawiau statudol newydd a ddaeth i rym ym mis Medi 2019. Mae'r canllawiau newydd wedi'u cyhoeddi ac ar gael yma:
https://llyw.cymru/polisiau-gwisg-ysgol-ac-edrychiad-disgyblion-canllawiau-ar-gyfer-cyrrff-llywodraethu?_ga=2.160266491.757587845.1574789455-87526102.1552300364.

Mae'r canllawiau'n darparu cymorth clir a defnyddiol i gyrrff llywodraethu o ran gwneud penderfyniadau ynghylch polisiau gwisg ysgol. Mae'n ymdrin â'r gallu i gael gafael ar wisg ysgol, fforddiadwyedd a hyblygrwydd a bydd yn helpu i sicrhau cysondeb yn y dull gweithredu a ddefnyddir gan ysgolion wrth lunio a thrafod polisiau gwisg ysgol ac edrychiad disgyblion. Mae'r canllawiau hefyd yn nodi'r sefyllfa bresennol yng Nghymru o ran rhoi cymorth ariannol i rieni tuag at gost prynu wisg ysgol.

Rwy'n ymwybodol iawn bod costau'r diwrnod ysgol yn fater pwysig iawn i lawer o deuluoedd yng Nghymru. Rydym am i bobl ifanc ddod i'r ysgol yn barod i ddysgu ac i gyrraedd y deilliannau gorau posibl. Y llynedd, gofynnais i Plant yng Nghymru gynhyrchu cyfres o ganllawiau i ysgolion yn ymdrin ag agweddau allweddol ar gost y diwrnod ysgol, gan gynnwys deall achosion ac effaith byw mewn tloidi, bwyd a newyn, a gwisgoedd ysgol. Ceir

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

pennod ar wisg ysgol sy'n cynnwys enghreifftiau ymarferol y gall ysgolion eu gweithredu mewn perthynas â chynlluniau ailgylchu gwisg ysgol. Mae'r canllawiau ar gael yma <https://hwb.gov.wales/repository/resource/780da5bf-2216-476e-bba0-208fa18330e8/cy> a byddant yn cael eu cyflwyno i ysgolion pan fydd y prosiect yn ehangu yn 2020.

Rydym yn gweithio mewn partneriaeth â Plant yng Nghymru, y Comisiynydd Plant a'r Grŵp Gweithredu ar Dlodi Plant er mwyn sicrhau dull gweithredu strategol ar gyfer y gwaith hwn yn y dyfodol.

Rydym wedi dyblu'r cyllid ar gyfer y Grant Datblygu Disgyblion - Mynediad yn 2019-20 i dros £5 miliwn. Gall teuluoedd â phlant sy'n **gymwys i gael prydau ysgol am ddim** wneud cais ar gyfer y flwyddyn ysgol academaidd sy'n dechrau ym mis Medi 2019, os ydynt:

- yn mynd i ddosbarth derbyn neu flwyddyn 3 yn yr ysgol gynradd
- yn mynd i flwyddyn 7 neu flwyddyn 10 yn yr ysgol uwchradd
- yn 4, 7, 11 neu 14 oed mewn ysgolion arbennig, canolfannau adnoddau anghenion arbennig neu Unedau Cyfeirio Disgyblion

Mae cyllid hefyd ar gael i blant sy'n derbyn gofal ym mhob blwyddyn ysgol. Y grant ar gyfer dysgwyr Blwyddyn 7 yw £200, sy'n cydnabod y costau uwch sy'n gysylltiedig â dechrau yn yr ysgol uwchradd. Gellir defnyddio'r grant i brynu gwisg ysgol, offer, dillad chwaraeon a dillad ar gyfer gweithgareddau y tu allan i'r ysgol. Mae awdurdodau lleol hefyd yn gweinyddu cronfa er mwyn datblygu opsiynau hirdymor sy'n fwy cynaliadwy. Rydym wedi ehangu hyn y tu hwnt i'r ystafell ddosbarth i gynnwys grwpiau megis clybiau ieuenctid, er mwyn iddyn nhw allu cynnig am arian ar gyfer wisgoedd ymarfer corff. Mae'r cyllid yn cael ei roi gan yr awdurdodau lleol yn uniongyrchol i deuluoedd, oherwydd bod eu cymhwysra'n cael ei wirio ar system wirio genedlaethol a reolir gan yr awdurdodau lleol.

Yn 2018/19 darparwyd cyllid o £48,703 yn Sir Ddinbych. Rydym yn disgwyl i'r ffigur hwn gynyddu o gofio bod y grant yn cael ei ehangu ac yn dilyn yr ymgyrch gyfathrebu dros yr haf.

Yn gywir,

Kirsty Williams AC
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

P-05-797 Sicrhau mynediad i'r feddyginiaeth ffibrosis systig, Orkambi, fel mater o frys

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Rhian Barrance ac ystyriwyd am y tro cyntaf yn ystod Ionawr 2018, ar ôl casglu 5,717 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i alw am ddatrysiad i drafodaethau parhaus rhwng GIG Cymru, Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan, Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Arbenigol Cymru a Vertex Pharmaceuticals ynghylch mynediad i'r feddyginiaeth ffibrosis systig, Orkambi, fel mater o'r brys eithaf.

Gwybodaeth ychwanegol

Mae gan 418 o bobl yng Nghymru ffibrosis systig (CF). Mae CF yn anhwylder etifeddol sy'n lleihau bywyd. Yr oedran canolrifol ar farwolaeth i berson â CF yn 2016 oedd 31 oed. Mae CF yn cael ei achosi gan fwtadiadau yn y genyn CFTR sy'n arwain at fwcws trwchus, gludiog yn cronni yn yr ysgyfaint ac organau eraill. Yn raddol, mae'r cronniad hwn yn achosi heintiau cronig yn yr ysgyfaint a difrod cynyddol i'r ysgyfaint. Mae'r baich triniaeth ar gyfer person â CF yn uchel a gall bywyd bob dydd fod yn anodd.

Mae Orkambi yn feddyginiaeth fanwl y gallai 40% o bobl yn y DU gyda CF gael budd ohoni. Tra bod triniaethau CF confensiynol yn targedu'r symptomau, mae meddyginiaethau manwl yn mynd i'r afael â'r mwtadiadau genetig sylfaenol sy'n achosi'r cyflwr. Er nad yw Orkambi yn wellhad, canfuwyd ei bod yn arafu'r dirywiad yng ngweithrediad yr ysgyfaint – yr achos marwolaeth mwyaf cyffredin i bobl â CF – o 42%.

Ym mis Gorffennaf 2016, cydnabu'r Sefydliad Cenedlaethol Rhagoriaeth Glinigol (NICE) Orkambi fel 'triniaeth bwysig.' Fodd bynnag, nid oeddent yn gallu argymhell y cyffur i'w ddefnyddio o fewn y GIG ar sail cost effeithiolrwydd a diffyg data hirdymor.

Ym mis Mehefin 2017, trefnodd yr Ymddiriedolaeth Ffibrosis Cystig ddiwrnod o brotest cenedlaethol yn y Senedd, Stormont, Holyrood, Downing Street ac ar-lein i alw am derfyn ar y diffyg cynnydd. Ers y protestiadau, mae

Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Arbenigol Cymru (WHSSC) wedi cyflwyno Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan (AWMSG) gyda'r dull portffolio a ddatblygwyd gan wneuthurwr y cyffur, Vertex Pharmaceuticals.

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i alw am ddatrysiad i'r trafodaethau parhaus hyn rhwng GIG Cymru, yr AWMSG, WHSSC a Vertex Pharmaceuticals fel mater o'r brys pennaf. Mae'n hanfodol bod dull ad-dalu teg a chynaliadwy i'w gael ar gyfer Orkambi ac ar gyfer y biblinell gyffrous o driniaethau yn y dyfodol.

Mae pobl yng Nghymru wedi bod yn aros yn rhy hir am y cyffur trawsnewidiol hwn. Maen nhw'n haeddu gwell.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Caerdydd
- Canol De Cymru

Cystic

Fibrosis a fight we must win

Janet Finch-Saunders AM
Chair, Petitions Committee
National Assembly for Wales
Cardiff Bay
CF99 1NA

6 December 2019

Dear Janet

Thank you for your letter following the closure of the petition for access to cystic fibrosis medicines in Wales.

It was our pleasure to be able to support the cross-party effort to ensure this issue was properly scrutinised by the National Assembly for Wales and we thank you for your enduring support through to a satisfactory outcome. People with cystic fibrosis and their families endured an agonising wait, but the persistent representations of the Committee provided important reassurance that their plight was not forgotten.

In 2020, we expect the European licensing of a fourth cystic fibrosis treatment from Vertex Pharmaceuticals. A triple-combination drug therapy (branded Trikafta™ in the USA). The data for the drug shows stunning impact on lung function, and critically that the drugs can help a far wider group of people with CF than Orkambi, Symkevi and Kalydeco. We estimate that this could increase the number of people in Wales eligible to receive these medicines to 90% of those with the condition.

It is of paramount importance that we do not have a repeat of the protracted negotiations once the medicine has received its license from the European Medicines Agency. We will keep you updated on progress and I am hopeful that the work that has been done has laid the foundations for swifter access to future therapies and we will continue to fight for people with cystic fibrosis to have access to the expanding set of advanced medicines that are being developed, as soon as possible.

Thank you again for your support.

Yours sincerely

David Ramsden
Chief Executive

Eitem 5.1

P-05-862 Mynd i'r afael â bwlio mewn ysgolion

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan BlowforBradley Campaign, ar ôl casglu 1,463 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn credu bod achosion o fwlio mewn ysgolion yn cael eu hanwybyddu'n aml ac nad yw'r mater yn cael ei wynebu mewn gormod o achosion. Mae'n ofynnol i ysgolion fod â pholisi gwrth-fwlio ond, yn rhy aml, datganiad gwaith papur yn unig yw hyn na weithredir arno.

Rydym am i Gynulliad Cymru greu fframwaith gwrth-fwlio safonol y gellir ei orfodi drwy'r gyfraith. Mae bwlio mewn ysgolion yn aml yn effeithio ar y dioddefwyr ar hyd eu bywydau, felly mae angen newidiadau gan fod y system bresennol yn fethiant.

Yn aml, nid yw ysgolion yn cofnodi achosion o fwlio o'r fath oherwydd ofn gwneud niwed i'w henw da ac mae'r dioddefwyr sy'n codi llais yn aml yn canfod eu bod eu hunain yn cael eu cosbi, gan wneud mwy fyth o niwed i'w hunan-barch.

Rydym yn mynnu y caiff achosion o fwlio eu cofnodi ac y gweithredir arnynt drwy system gofnodi well, teledu cylch cyfyng, adrodd, a chyswllt gorfodol â rhieni.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Llanelli
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

P-05-757 Cael gwared ar y rhwymedigaeth ar ysgolion i gynnal gweithredoedd addoli crefyddol

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Rhiannon Shipton & Lily McAllister-Sutton ac ystyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor yn ystod Mehefin 2017, ar ôl casglu 1,333 llofnod.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru i annog Llywodraeth Cymru i basio deddf a fydd yn cael gwared ar y rhwymedigaeth ar ysgolion i gynnal gweithredoedd addoli crefyddol.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- De Caerdydd a Phenarth
- Canol De Cymru

Eitem 5.3

P-05-765 Cadw canllawiau presennol ar gyfer Gwasanaethau Crefyddol

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Iraj Irfan ac ystyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor yn ystod Mehefin 2017, ar ôl casglu cyfanswm o 2,231 llofnod – 2,209 o lofnodion ar-lein, a 22 o lofnodion ar bapur mewn deiseb amgen.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar i Gynulliad Cenedlaethol Cymru annog Llywodraeth Cymru i gadw gwasanaethau crefyddol yn ysgolion gwladol Cymru fel rhai ‘optio allan’ ac “o natur Gristnogol fras yn gyfan gwbl neu’n bennaf”, gan ystyried ffyrdd o sicrhau eu bod yn parhau i fod yn berthnasol i bobl sydd o grefydd wahanol a’r rhai sydd heb grefydd o gwbl.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Caerdydd
- Canol De Cymru

P-04-433 Teledu Cylch Cyfyng mewn Lladd-dai

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Animal Aid ac ystyriwyd am y tro cyntaf gan y Pwyllgor yn ystod Tachwedd 2012, ar ôl casglu 1066 o lofnodion.

Geiriad y ddeiseb

Rydym yn galw ar y Cynulliad Cenedlaethol i annog Llywodraeth Cymru i'w gwneud yn orfodol i osod teledu cylch cyfyng mewn lladd-dai er mwyn helpu milfeddygon i reoli a monitro yn well, darparu deunydd ffilm er budd hyfforddiant ac ail-hyfforddi, atal cam-drin anifeiliaid, fel y ffilmiwyd gan Animal Aid, ac fel tystiolaeth ar gyfer erlyniad mewn achosion o gam-drin.

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 8.2

P-05-916 Cyllid digonol i ddiogelu lles anifeiliaid fferm yn lladd-dai Cymru
Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan David Grimsell, ar ôl casglu 110 o lofnodion ar-lein a 1,039 ar bapur, sef cyfanswm o 1,149 o lofnodion

Geiriad y ddeiseb:

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddarparu cyllid digonol i ddiogelu lles anifeiliaid fferm adeg eu lladd yng Nghymru.

Diben Rheoliadau Lles Anifeiliaid Adeg eu Lladd (Cymru) 2014 yw diogelu anifeiliaid adeg eu lladd. Er mwyn gwneud hynny, rhaid i'r Asiantaeth Safonau Bwyd (ASB) eu cymhwyso a'u gorfodi'n gywir, a rhaid bod digon o gyllid iddi allu cyflawni ei dyletswyddau o dan y Rheoliadau.

Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn darparu dim ond £20,000 y flwyddyn i'r ASB ddiogelu lles anifeiliaid adeg eu lladd ar draws o leiaf 23 o ladd-dai yng Nghymru, sydd gyda'i gilydd yn lladd degau o filiynau o anifeiliaid bob blwyddyn. Mae'r swm hwn yn druenus ac yn gwbl annigonol i dalu am yr holl waith gofynnol, gan gynnwys gwaith effeithiol i fonitro arferion lles, ymchwiliadau, gorfodaeth, cyngor cyfreithiol, a'r staff i wneud hynny. Mae faint sy'n cael ei ddarparu yn llawer is na'r hyn y mae'r ASB ei hun wedi dweud (mewn papurau bwrdd) y mae ei angen arni i gyflawni ei dyletswyddau mewn perthynas â lles anifeiliaid adeg eu lladd.

Daw cryn dystiolaeth o ymchwiliadau cudd mewn lladd-dai mewn rhannau eraill o'r DU o dorri rheoliadau lles yn rheolaidd, a bod llawer o anifeiliaid yn dioddef camdriniaeth. Nid oes rheswm dros gredu nad yw'r risgiau hyn hefyd yn codi mewn lladd-dai yng Nghymru.

Mae gan y cyhoedd hawl i ddisgwyl bod rheoliadau lles yn drylwyr ac yn cael eu cymhwyso mewn ffordd gyson. Rhaid i Lywodraeth Cymru adolygu ar fyrder ei chyllid i'r ASB at y diben hwn, a chynyddu'n sylweddol y cyllid i ddiogelu lles anifeiliaid adeg eu lladd yn ddi-oed.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Ceredigion
- Canolbarth a Gorllewin Cymru

Lesley Griffiths AC/AM
Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref P-05-916
Ein cyf/Our ref LG/07503/19

Janet Finch-Saunders AM

Government.Committee.Business@gov.wales

3

December 2019

Dear Janet

Thank you for your letter of 22 November, regarding my previous response of 22 October in respect of Petition P-05-916 adequate funding to protect the welfare of farm animals in Welsh slaughterhouses.

I can confirm that the funding provided by Office of the Chief Veterinary Officer (OCVO) to the Food Standards Agency for welfare controls is as follows:

- 16/17 - £7,402.96
- 17/18 - £14,678.97
- 18/19 - £20,187.00

As we are not yet at the end of the financial year, the budget which has been allocated for the period of 2019/20 is £31,906.33, of which £18,612 has already been committed.

Regards
Lesley

Lesley Griffiths AC/AM
Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig
Minister for Environment, Energy and Rural Affairs

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 147

Eitem 9

P-05-736- Darparu Gwasanaethau Iechyd Meddwl Mwy Hygyrch.

Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Laura Williams ar ôl casglu 73 llofnod.

Geiriad y ddeiseb

Er mwyn darparu gwasanaethau iechyd meddwl mwy hygyrch, dylai Llywodraeth Cymru wneud yn siŵr nad oes neb sy'n gofyn am gymorth gan wasanaeth iechyd meddwl gael ei droi ymaith heb help. Os oes unrhyw un yn mynd at eu meddyg teulu neu unrhyw weithiwr gofal iechyd proffesiynol i ofyn am gymorth ar gyfer problem iechyd meddwl, dylid eu cyfeirio'n awtomatig at y Tîm Argyfwng a dylai'r tîm hwn gymryd camau ar unwaith i'w helpu. Nid yr unigolyn ddylai fod yn gyfrifol am gysylltu â'r Tîm Argyfwng ei hun. Dylid cynnig therapi un i un, yn hytrach a therapi grŵp, bawb.

Fel y gŵyr nifer, nid yw fy mywyd i wedi bod yn hawdd ac rwyf wedi cael problemau iechyd meddwl; rwy'n cael pyliau o iselder, gorbryder, anhwylder straen wedi trawma (PTSD) ac OCD. Cyrhaeddais y gwaelod un yn ddiweddar, a sgrechian am help ond, er i mi gredu y byddai'r gwasanaethau iechyd meddwl yn fy helpu, cefais fy siomi'n arw ganddynt.

Rwyf am i'm profiad i helpu eraill yng Nghymru i gael y cymorth sydd ei angen arnynt.

Etholaeth a Rhanbarth y Cynulliad

- Gorllewin Caerdydd
- Canol De Cymru

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Cadeiryddion y Pwyllgorau
Cynulliad Cenedlaethol Cymru

16 Rhagfyr 2019

Annwyl Cadeirydd,

Y Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Cynulliad

Fel y gwyddoch, cafodd y **Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Cynulliad** ei sefydlu gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Medi 2019. Ei gylch gwaith yw archwilio argymhellion y **Panel Arbenigol ar Ddiwygio Etholiadol y Cynulliad**. Rwy'n ysgrifennu atoch i'ch gwahodd i rannu eich barn ar y goblygiadau posibl i bwyllgorau'r Cynulliad a allai ddeillio o unrhyw newid ym maint y Cynulliad.

Yn benodol, byddem yn croesawu sylwadau eich Pwyllgor ar y materion a ganlyn:

- Pa un a yw maint cyfredol y Cynulliad wedi arwain at unrhyw oblygiadau neu gyfyngiadau o ran gwaith eich Pwyllgor neu'r modd yr ydych yn mynd ati i wneud gwaith craffu ar bolisiau, deddfwriaeth a materion ariannol yng nghydestun y materion hynny sydd o fewn eich cylch gwaith.
- Sut y gallai unrhyw newidiadau diweddar neu ddisgwyliedig i bwerau neu gyfrifoldebau'r Cynulliad, neu'r cyd-destun cyfansoddiadol ehangach, effeithio ar gylch gwaith eich Pwyllgor neu'r modd yr ydych yn ymgymryd â'ch rôl.
- Pa un a allai cynnydd ym maint y Cynulliad arwain at unrhyw oblygiadau o ran gwaith pwyllgorau'r Cynulliad, gan gynnwys y gwasanaethau cymorth y maent yn eu cael.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1NA

✉ SeneddDiwygio@cynulliad.cymru

☎ 0300 200 6565

National Assembly for Wales
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1NA

✉ SeneddReform@assembly.wales,

☎ 0300 200 6565

Byddem hefyd yn croesawu gwybodaeth am sut y mae eich Pwyllgor yn asesu effaith ei waith craffu, ac enghreifftiau o waith craffu effeithiol neu enghreifftiau o gyfleoedd a gollwyd. Byddai'n ddefnyddiol cael eich ymateb erbyn **dydd Llun 27 Ionawr 2019**.

Byddaf yn gwneud datganiad llafar yn y Cyfarfod Llawn ddydd Mercher 8 Ionawr 2020 er mwyn rhannu'r wybodaeth ddiweddaraf am waith y Pwyllgor. Yn y cyfamser, os oes gennych unrhyw gwestiynau am waith y Pwyllgor, neu os ydych o'r farn y byddai'n ddefnyddiol i chi gwrdd â rhywun i drafod y materion hyn, cysylltwch â Chlerc y Pwyllgor, Helen Finlayson drwy anfon neges e-bost at SeneddDiwygio@cynulliad.cymru neu drwy roi galwad ar 0300 200 6341.

Yn gywir,

Dawn Bowden AC

Cadeirydd y Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Cynulliad

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

